פרייז 25 גראשען XIV-טער יאהרגאנג „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" (664) 19 היינט 10 זייטען

ראדאמער-קעלצער לעבען

Radom, dnia 7 Maja 1937 r.
ראדאם, פרייטאג כ"ו אייר תרצ"ז
טעלעפאן פון רעדאקציע 13 - 15

פאראווע פארבערײ
און כעמישע פראלניע
A.
HEMPEL
פאבריק און צענטראלע אלטע שטאדט 7
פיליעס:
זשעראמסקי 1
זשעראמסקי 21
זשעראמסקי 59
טראוגוטא 11
קעלנער צו וואשען צו 15 גר.

מיט שקרים און מסירות וועט ער אונז נישט אבסטראשען.

אין שייכות מיט דער אויפפאדערונג פון ה' י. בערנעמאן טראוונא 9 אין „ראדאמער לעבען" פון יבנע וואך פון 30 קחיעציען נומ. 18, ערקלערען מיר דא פאלגענדעס:

דעם 28 פאזדזיערניק 1936 האבען מיר זיך אבגערעכענט מיט ה' בערנעמאן און אים ארויסגעצאהלט זיין חלק פון שותפות ביים רעיענט ה' קערן, וואו מיר האבען צוזאמענגעשטעלט אנ'אקט אין וועלכען ס'איז בפירוש בעשטעטיגט געווארען דורך איהם, אז ער האט צו אונז קיין שום פרעטענזיעס נישט.

ה' בערנעמאן זוכט זיך אבער א נבערינדסטע פרעטענזיעס און צו דעם צוועק איז ער מיט זיין זוהן וואלף צוגעטרעטען צו א פאלשע מסירה-אקציע געגען אונז, וועלענדיג אזוי-ארום אויספרעסען געלד ביי אונז, וואס עס קומט אים נישט.

עס איז נים אמת, אז ער האט אונז גערופען צוויי מאהל צו א דין-תורה און מיר זענען נים געקומען; דאגעגען אמת איז, **אז מיר זענען שוין צוויי מאל געווען ביי הרב קעסטענבערג און ערקלערט, אז מיר זענען גרייט צו האלטען א דין-תורה אויף פאלגענדע בעדינגונגען:**

1) ער זאל איינלעגען די גענומענע ביי אונז סומע געלט ביים רעיענט ה' קערן דעם 28 פאזדזיערניק 1936 — ביד שליש 2) אז ער מיט זיין זוהן וואלף זאלען אברופען די אויסגעטראכטע און פאלשע מסירות געגען אונז, דא וואו זיי האבען גע'מכר'ט.

ביז יעצט האט זיך דער ה' בערנעמאן נים צוגעפאסט צו אונזערע בערעכטיגטע פאדערונגען. מיר ערקלערען דא **אז מיר זענען גרייט צו יעדען מאמענט צו האלטען מיט איהם א דין-תורה, אויב ער וועט אויספיהרען און זיך צופאסען צו אונזערע פאדערונגען.**

דאס וואס ה' בערנעמאן דראהט אונז מיט קאנסעקווענצען, איז שוין בעוויזען פון אויבענגעזאגטען, אז ער האט שוין גענוג אבגעטוהן. אבער מיר פון אונזער זייט ווארענען איהם, אז אויב ער מיט זיין זוהן וואלף וועלען נים אפשטעהן פון זייערע פאלשע מסירות געגען אונז, **וועט עס דורך אונז בעטראכט ווערען אלס שאנטאזש און דאן וועלען מיר זיין געצוואונגען אלס אזעלכע זיי איבערצוגעבען אין דער פראקוראטור.**

דערביי ערקלערען מיר, אז מיר ווילען זיך מעהר נים אריינלאזען מיט איהם אין קיין עפענטליכע פאלעמיק און נים ענטפערען אויף זיינע שקרים און בלאף.

ל. גאטליעב, א. מאנדעלבוים.

אכטונג!
אין קאנצעס- יאנירטען — ווארשטער-געשעפט אין ראדאם
מ. י. גאלדוואסער
זשעראמסקי 9 פריהער „רעשקע"
בעקומט מען
געווירצעלטע פליישען
ווי אויך גלאט כשר'ן ווארשט
אונטער דער אויפזיכט פון היגען ראבינאט.

דערמיט דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
דער פאמיליע **שטענענבוים** אין לובלין
צוליב'ן טויט
פון איהר ליבער מוטער
אינזער מחותנת'טע

הינדע שבע נ. ע.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

פאמיליע דען
ראדאם

ווילט איהר האבען קלארע, זויבערע וועש, נייע גארדעראבעס, שניי-ווייסע פארהאנגען,
גיעט נאר צו וואשען און פארבען אין דער בעקאנטער
כעמישער פארבערײ און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האט זיך נים איבערצייגט זאל פרובען און וועט זיין ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט.
בילינע פרייזען! פינקטליכע אויספיהרונג
סאלידע בעהאנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל. 70-19
פיליעס: זשעראמסקי 1, טראוגוטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59

געוועהלטער ראַט פון דער קהלה אינטערוועניִרט אין מיניסטעריום

דער נייער קהלה-ראַט, וואָס איז מיט א קנאַפּ יאָהר צוריק נעוועהלט געוואָרען האָט זיך געווענדעט צום מיניסטעריום קיין וואַרשאָ מיט א מעמאָריאַל, אין וועלכען ער פרעגט אָן, פאַרוואָס די נייע פּרעזעסען פון ראַט און פערוואַלטונג זענען נאָך נישט בעשטעטיגט און פאַרוואָס נאָך אזא לאַנגע צייט נעמט ער נאָך נישט איבער דעם רודער אין זיין האַנד איבער דער קהלה אלס געוועהלטע רעפּרעזענטאַנץ.

דאָס מיניסטעריום האָט איבערגעשיקט דעם ענין צו דער ראַדאָמער סטאַראָסטווא, פאַרלאַנגענדיג גלייכצייטיג צו געבען אויף דעם אַנ׳אויפקלערונג.

ראַדאָם איז שולדיג 21 מיליאָן זלאָטעס
עס בלייבט נאָר אַנ׳עודף פאַר די שטאָדט 3 מיליאָן.

אויף דער מיטוואָכדיגער זיצונג פון שטאָדט ראַט האָט דער העכערער בעאַמטער פון מאַגיסטראַט ד״ר קאָהן אָבּגעגעבען אַנ׳אינטערעסאַנטען בעריכט פון דער שטאָדט-ווירטשאַפט, וועלכע איז בעלאַסטעט מיט חובות פון 21 מיליאָן זל. זי האָט אָבער דעקונג ווייל דער מאַיאָנטעק פון דער שטאָדט האָט דעם ווערטה פון 24 מיליאָן זל. עס בלייבט אַלזאָ אַנ׳עודף פון 3 מיליאָן.

אין אַלגעמיין — זאָגט ד״ר קאָהן, איז דער פינאַנץ-צושטאַנד פון שטאָדט א גוטער. ס׳זענען שוין אַוועק די צייטען, ווען דער מאַגיסטראַט האָט נישט געהאַט צו בעצאָהלען די פענסיעס פאַר בעאַמטע ווען ער האָט פּראָטעסטירט וועקסלען און די „דאָסטאַווצעס" האָבען געבעטען רחמים מ׳זאָל כאָטש א טייל פון די חובות בעצאָהלען. איצט ווערט אַלעס בעצאָלט און דער יאָהר-בודזשעט ווערט געשלאָסען מיט א גרעסערע סומע געלד מזומנים אין דער שטאָדט-קאַסע.

אויף דער זיצונג איז בעשלאָסען געוואָרען צו נעמען אין „פּינדוש-פּראַצי" אַנ׳הלוואה פון מאַטעריאַל אויף 160 טויזענד זל. ס׳איז אויך אָנגענומען געוואָרען צו פּראָלאָנגירען דעם אָבּלעןזוב ביז 1967 אָנשטאָט אויף 1946, אויף ווען ס׳איז געווען בעשטימט די לעצטע ראַטע. פון 1936 וועט אויסמאַכען 3 פּראָצענט און נישט 8 ווי ס׳איז געווען פריהער בערעכענט, פאַר דער אָבּלעןהלויאה.

אָר.

אָנו מביעים את רגשי השתתפותנו החמה
לחברנו היקר יו״ר של הסתדרותנו
משה לוקסנבורג נ. י.
לרגלי האסון הגדול שקרהו
במות עליו אחיו
ר׳ ירוחם מרדכי ב. ע.
בעבודתו המסורה לטובת בנין ארצנו ותחית עמנו בארץ
משאת נפשנו ימצא תנחומים
הסתדרות הציונים הכלליים
ברדום.

מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל אונזער גוטען פריינד און דעם פּרעזעס פון דער אלג. ציונ. אָרגאַניזאַציע (וועלט - פערבאַנד)
ח׳ משה לוקסענבורג
צוליב׳ן טויט פון זיין ברודער
ר׳ ירוחם מרדכי נ. ע.
אין זיין איבערגעגעבענע געזעלשאַפטליכע אַרבייט זאָל ער א טרייסט געפונען
דוד בלאַטמאַן עט פרוי

ROWERY nowe na zamówienie
poleca Zakład reperacji rowerów
K. TARCZYŃSKI
Radom ul. Świeża 10
odnawianie 50 proc. taniej
malowanie systemem amerykanskim 3 zł. Przeróbka na balony.
Mimo drożyzny surowców ceny nie podwyższone.

50 קראַנקע קיין בוסק אויפ׳ן ערשטען סעזאָהן.

דער פּרעזעס פון „עזרה" ה׳ איתמר אַדלער איז היינט געפאָהרען קיין בוסק צו ערלעדיגען אַלע פאָרמאַליטעטען אין באָד-אַנשטאַלט אין שייכות מיט׳ן אדורכפיהרען די אַקציע צום ערשטען סעזאָהן.

אין ערשטען סעזאָן וועלען פון דער בוסק אַקציע גענִיסען 50 קראַנקע, וועלכע פאָהרען שוין אַרויס א טאָג נאָך שבועות.

וויכטיג פאַר בעלעבאַסטעס

דאָס אונפערגלייכליכע ביכעל מיט די פאָרשריפטען פון ד״ר א. אעטקער א. ג. „א גוטע הויז-ווירטין באַקט אליין" איז צו בעקומען אין אַלע קאָלאָניאַל-געוועלבער, בוכהאַנדלונגען און ביי די פערטרעטער פון דער פירמע אָעטקער. די פּרייז איז פאַרקלענערט געוואָרען אויף 30 גראָשען. דאָס ביכעלע איז נישט צום אָפּשאַצען, איבערהויפּט, ווען עס דערנעהנטערט זיך די ערב יום-טוב-צייט, געבענדיג פיעל פאָרשריפטען אויף געבעקס א. ז. וו.

קלאַנגען

אז אין גמינע זאָל אריינגעזעצט ווערען א קאָמיסאַר.

די לעצטע טעג הערען זיך קלאַנגען, אַז די וואַהלען פון דער קהלה זאָלען נישט בעשטעטיגט ווערען; אַז די איצטיגע גמינע-פערוואַלטונג זאָל זיך אויפלעזען, און אז אין די גמינע זאָל אריינגעזעצט ווערען א קאָמיסאַר.

צי די דאָזיגע קלאַנגען און השערות האָבען א ממש — פאַר דעם קענען מיר נישט ערוב זיין. מיר גיבען די דאָזיגע ידיעה אויפ׳ן סמך פון הערען און נישט אויפ׳ן יסוד פון קאָנטראָלירטע אינפאָרמאַציעס — די דאָזיגע קאָנצעפּציעס אפילו אין דער פאָרם פון השערות, זענען אָן און פאַר זיך אויך אינטערעסאַנט און דערפאַר ברענגען מיר זיי דאָ.

א ספּעציעלע קאָמיסיע איינצומאַהנען דעם עטאַט-שטייער פון שפּיטאַל-בודזשעט.

עס איז געוועהלט געוואָרען א ספּעציעלע קאָמיסיע וואָס זאָל זיך פאַרנעמען מיט דער אינקאַסע פון דער סקלאַדקע פון שפּיטאַל-בודזשעט. די קאָמיסיע בעשטעהט פון די דאָקטוירים קליינבערגער לעווי, פאַסטמאַן און גאָלדבלום.

די קאָמיסיע וועט זיך פאַרשטענדיגען מיט די בעטרעפענדע עטאַט-צאָהלערס און אינטערוועניִרען ביי זיי נישט אַרויסצוווייזען קיין אָבּסטינענץ צו דער דאָזיגער וויכטיגער סקלאַדקע וואָס איז בעשטימט פאַר דעם ווידער-אויפבוי און צוקונפטיגער עגזיסטענץ פון שפּיטאַל.

די קאָמיסיע וועט ווערבירען א גאַנצע רייהע פאַרען, וואָס זאָלען פּערזענליך בעזוכען די צוריק געשטאַנענע עטאַט-צאָהלערס וועלכע דאַרפען נאָך דעקען 8000 זל. פאַר׳ן שפּיטאַל-בודזשעט פון פאַריגען יאָהר 1936.

ס׳איז נעווינשען, אַז די עטאַט-צאָהלערס זאָלען לענגער נישט צעגערען, כדי נישט צו פאַראורזאַכען, אַז ס׳זאָל געגען זיי אָנגעווענדעט ווערען עגזעקוציע-שריט, וואָס וואָלט זיי פאַרשאַפט צוגאָב קאָסטען און גלייכצייטיג נישט קיין איבריגען כבוד, וואָס פאַר אזא וויכטיגען צוועק ווי שפּיטאַל, זאָל מען בעדאַרפען ביי זיי מיט צוואַנג איינמאַהנען.

הזכרה

נאָכ׳ן פאַרשטאָרבענים ערשטען פּוילישען מאַרשאַל יוזעף פּילסודסקי. ז״ל

די צווייטע וואָך, מיטוואָך, דעם 12 מאַי, צו דער צווייטער יאָהר-צייט נאָכ׳ן פאַרשטאָרבענעם ערשטען פּוילישען מאַרשאַל יוזעף פּילסודסקי ז״ל, ווערט איינגעאָרדענט אין די שטאָטישע שוהל אַנ׳ הזכרה לזכרון נשמתו.

די הזכרה קומט פאָר פון 9 ביז 10 אין דערפריה.

האַט הנאה

פאַר אייער געלד!

אַלע ווייסען, אַז דער וואַרשטעןהאַנדעל זשעראָמסקי 9 צייכענט זיך אויס מיט די בעסטע געראוכערטע פליישען און געשמאַקסטען יואורשט. יעדער וואָס וויל הנאה האָבען פאַר זיין געלד און דערצו אויך זיין געזיכערט אין כשרות, ברויך געדענקען אין דער פירמע מ. י. גאָלדוואַסער זשעראָמסקי 9.

Kino CZARY
ביז זונטאג איינשליסליך!
צוויי שענע פילמען
I. מיט ירענא דוזנע
MAGNOLIA
אלס צווייטער פילם
Kochana Rodzinka

אַלע ברויכען זיך בעטייליגען אין דער אַקציע לטובת „פּאַן".

אין סיימיק איז פאָרגעקומען דינסטאָג א זיצונג אונטער דער פאָרזיץ פון ה׳ סטאַראָסטאַ וועגען דער אַקציע פון „פּאַן" (פונדוש אבראָני נאַראָדאָוועגאָ).

נאָכ׳ן בעריכט וואָסערע הכנסות די אַקציע פאַר „פּאַן" האָט נעגעבען, האָט דער פּולקאָווניק זאַיענטשקאָווסקי גענומען א וואָרט און אָנגעוויזען, אַז די יודישע בעפעלקערונג האָט קיין שום אַנטייל נישט גענומען אין דער אַקציע. אויף דעם האָט געענטפערט דער פּרעזעס דען, אַז היינט האָט ער די געלעגענהייט צו הערען, אַז ער איז איינגעטראָגען אין דער רשימה פון דער פינאַנס-סעקציע. פון דער טעטיגקייט אָבער ער האָט נישט געהערט און ביז היינט אויף קיין שום זיצונג נישט איינגעלאַדען געוואָרען. עס קען אפשר זיין א רייד פון אייגענע שולד, וואָס ער האָט זיך נישט מעהר געוועהן צו ווענדען זיך צו דער יודישער בעפעלקערונג זי זאָל זיך אין דער אַקציע בעטייליגען. היות עס ווערט בעהויפּט, אַז די אַקציע איז ווייטער אַקטועל און ווערט ווייטער געפיהרט, גלויבט ער, אַז אויף יעדען רוף וועט די יודישע געזעלשאַפט איר חוב ערפילען.

דעפּוטאַט קאָספּושיקאָווסקי האָט אָנערקענט, אַז די סעקציע האָט ווירקליך קיין זיצונג נישט אָבגעהאַלטען און נאָך א דיסקוסיע איז בעשלאָסען געוואָרען די אַקציע צו פאַרשטאַרקען און צו ציהען די אַלע שיכטען, וואָס האָבען ביז יעצט אויף דער אַקציע נישט נעגעבען.

א נייער לאָקאַל פאַר דער יודישע גמינע.

די גמינע פערטראַקטירט צו דינגען א נייעם לאָקאַל פון 6 שטיבען מיט א סוך. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט פּראָיעקטירט פּרעזעס דען, אַז ס׳זאָלען איבערגעטראָגען ווערען פון דעם נייעם גמינע-לאָקאַל די אינסטיטוציעס עזרה און די גמילת-חסד-קאַסע און דער היינטיגער לאָקאַל פון עזרה זאָל איבערגעגעבען ווערען פאַר דער געזעלשאַפט „אָרט", וועלכער זאָל דאָרט אָנהויבען די אינטענסיווע טעטיגקייט פאַר פאַך-אויסבילדונג.

הימעל און ערד און יודען.

מיר זענען איצט צוריק אויפ'ן סדר-היום אין פוילען. מען רעדט יועגן אונז אויף אלע גאסן. ווער עס האט נאר א מויל לאזט אונזער נאמען ניט אראב פון די ליפן. ווער עס קען נאר האלטן א פען שמירט וועגען אונז אין דער פוילישע פרעסע. מען רעדט אויס אויף אונז יודען אלץ וואס אין דער קארט. מיר זענען אריין אין דער מאדע. מיט יודען לייגט מען זיך שלאפען, מיט יודען שטעהט מען אויף, מיט יודן עסט מען פרישטיק. מיר זענען איצט אזוי פאפולער, אז די גרעסטע פילם-שטערנס וואלטן זיך חינטשן אזא פאפולאריטעט. מיר האבן דערפאלג ביי אונזערע שונאים.

דריי מיליאן יודען אין פוילן! ס'ארא שרעקלעכע ריזיגע ציפער! ווי קען דאס לאנד פערדייען אזא צאהל יודען? עס עקט זיך די וועלט. דאס לאנד איז דאך צוליב די יודען אומגליקליך.

מאלט אייך, אז ניט די צאהל איז אונזערע שונאים גרויס אין די אויגען. מ'שטיינס געזאגט, וואס איז עס דריי מיליאן אין א מדינה פון דרייסיג מיליאן. אין איין ניו-יארק איז דא יודען מעהר חיפיל אין גאנץ פוילען און פונדעסטוועגן זענען מיר דארט קיינעם גרויס אין די אויגען. יא, ניט די צאהל אונזערס קענען די שונאים אונזערע ניט פארלייד‏ען — נאר אונז גופא. וואלטען מיר געווען אין פוילען ניט 3 מיליאן, נאר 3 טויזענד, וואלטען זיי אונז נישט ליבער געהאט.

און ניט נאר זענען אין איין ניו-יארק פערהאן מעהר יודען ווי אין גאנץ פוילן. ס'זענען דא אין אמעריקא פאליאקען 3 מאהל מעהר, ווי יודען אין פוילען און פונדעסטוועגען מאכט דארט קיינער ניט קיין געוואלד אז זיי זענען צופיל. נאכמער, די 10 מיליאן פאליאקען אין אמעריקא זענען גיט אלע קיין אמעריקאנער בירגער, בעת מיר די 3 מאהל וועניגער יודען אין פוילען זענען ניט קיין פרעמדע בירגער. נאר טאקע פוילישע בירגער, אונדאך וואנט מען קענען אונז אויסצוהויבען אזא כומעל, אז הימעל עפען זיך.

יא, מיר חייסען חאס אונזערע שונאים וועלען אונז זאגען: פארט אייך אין אמעריקא. אבער מיר פרעגען זיי סיי חי נישט קיין עצות.

הימעל און ערד און יודען. ס'רעדען חעגען אונז די ענדעקעס, די סאנאציע, די אזאניסטען. מען דערמאנט אונז אויף זיצונגען, בעראטונגען, ציזאמענפאהרען, מען האלט וועגען אונז רעדעס מיט רעדעס, מען גיעט אב ווטען אונז דערקלערונגען, מען פערזעהט אונז מיט דעקלאראציעס. מיר זענען געווארען איצט אין פוילען די איינציגע טעמע פון טאג. אלע דאגות זענען אבגעטרעטען אן א זייט. אלע פראבלעמען זענען שוין לאנג געלעזט. איין דאגה פון וועלכע מ'קען בשום אופן ניט פטור חערן, איין פראבלעם חעלכען מ'קען נאך אלץ ניט לעזן — דאס איז די יודען - פראגע.

מען רעדט ניט סתם לשם פראזע. מען אפערירט מיט סטאטיסטיק: אזוי חייניג און אזוי חייניג זענען פאליאקען פערטרעטען אין די אדער יענע בראנזשעס. מוזען זיי עס דעריאגען אין משך פון דער נאהנסטער צייט. מען קען אפשר צו דעם קיין טענות ניט האבן, אויב א פאלק חיל פראספערירען אויף אלע געביטען. אבער ווי אזוי? ווען צוגעפאסטע מענשען נעמען זיך צו צוגעפאסטע בראנזשעס.

אויב מענשען ווייזען ארויס פעהיגקייטען צו אינדוסטריע, האנדעל, פאבריקאציע און מ'גיעט זיי די מעגליכקייט זיך צו נעמען דערצו, איז עס צו פערשטיין. אבער ווען מען פרעדיגט פאר זיי, זיי זאלען זיך נעמען צו פאכען אדער בראנזשעס צו וועלכע זיי זענען דוקא ניט צוגעפאסט, ניט צוגעגרייט, איז עס ניט מעהר ווי א זעלבסט-נארעריי, אנ'אויגען בלענדעניש. חען מען פרעדיגט פאר ערדלאזע פויערים: גייט אין שטאדט און נעמט צו ביי יודען די סטראגאנעס, ווערט סוחרים, פאבריקאנטען, אינדוסטריעלער, איז עס מעהר ווי זינלאז. חייל א פויער, אויב ער ענטדעקט אין זיך מעהר פעהינקייט צום מסחר חי צו ערד-ארבעט, דארף נישט קיין עצות, טהוט ער במילא אליין חאס ער פערשטעהט, צו וואס ער האט א דראנג. דאס איז פונקט אזוי נאטירליך, חי ביי יעדען ניט-פויער. א פויער אבער ווייסט איין זאך: ערד. ווערט ער האבען ערד חעט ער עקזיסטירען. טא קימט מען און מען פרעדיגט גאר פאר איהם: גיי און נעם צו אין שטאדט די סטראגאנעס ביי יודען. חאס הייסט גיין און נעמען. דאס איז דאך פונקט דאס זעלבע ווי פרעדיגען פאר ארבעטסלאזע ארבעטער, גיי און נעם צו ביים פאבריקאנט זיין פאבריק, ביים סוחר זיין געשעפט. אויב מען גיעט דעם פויער אנשטאט ערד, עצות, קען ער זיך נאר דערטראכטען צום געדאנק: צו וואס גיין אזוי חייט אין שטאדט צום סוחר, חען צום פריץ איז נעהנטער. פארוואס זאל ער מיר ניט געבען ערד? פארוואס זאל עפעס דער סטראגאנטשיק מיר יא אוועקגעבען זיין ארימען סטראגאן? די חאס פרעדיגן אזעלכע תירות פאר'ן פויער ווייסען אליין ניט, בעגרייפען ניט, ווי געפערליך דאס איז.

אז גאט חיל עמיצען שטראפען נעמט ער אוועק ביי איהם דעם שכל. דאס זעלבע איז מיט די נייע פרעדיגער פאר די פויערים חעגען אפנעמען ביי יודען פרנסה. עקזיסטענץ-פראגען ווערען ניט געלעזט דורך אפנעמען נאר דורך געבן. דער ענין אוועקנעמען איז בכלל א בייטש מיט 2 קנופען: היינט טרעפט ער דעם, מארגען יענעם.

ס'טהוט זיך ביי אונז אויף טיש און אויף בענק מיט יודען. ס'האלט שוין אזוי ווייט, אז די יודען - טעמע האט אריינגעבראכט אין א קלעם אפילו די פוילישע סאציאליסטען. אויך זיי ווערגען זיך מיט דעם ביסען און קענען אים ניט אראפשלינגען. במילא קומט אויס ביי בארסקי'ן, אז וויבאלד מ'קען די יודן ניט אראפשלינגען מוז מען זיי ארויסשפייען. ס'הייסט, יודען מוזען עמיגרירען.

הימעל און ערד און יודען. ווי גוט און וואויל אונז איז איצט, אויף אונזערע שונאים געזאגט געווארען. **א. י.**

א מאגאזינער, אנ'עקספעדיטאר און צוויי פעסלעך אייל.

##ביידע זענען אריינגעפאלן נישט אין די פעסלעך, נאר צוליב די פעסלעך.

א מאגאזינער, אנ'עקספעדיטאר און א זאוויאדאווצע, אלע דריי זענען געווען פערמישט אינאנ'עסק מיט צוויי פעסלעך אייל, וועלכע זענען ארויסגעשיקט געווארען קיין שידלאחצע צו א געוויסען מרדכי שטיינהארן.

דער מאגאזינער מיט'ן עקספעדיטאר זענען געווען אנגעשטעלט אויף דער באהן-סטאציע אין סקארזשיסק. דער ערשטער, כעלינסקי, האט ערהאלטען א טעלעפאנישע עמפפעהלונג ארויסצוגעבען צחיי פעסלעך אייל שטיינהארנען פון שידלאחצע, און די עקספעדיציע פון די פעסלעך האט ערלעדיגט דער צחייטער, קלימקאווסקי. וועלכער האט ארויסגעשיקט דעם פראכט צום זאוויאדאחצע פון שידלאווצע, וויענצעק, ער זאל דעם אייל ארויסגעבען דעם אדרעסאט. אויף אבצונעמען די צחיי פעסלעך, האט זיך געמאלדען אין נאמען פון שטיינהארן, א געוויסער ישכר פייפער, וועמען די „פשעסילקע" איז געווארן ארויסגעגעבען.

מיט די ראזיגער טראנזאקציע האט זיך שפעטער פעראינטערעסירט די פאליציי, וועלכע האט ערהאלטען אנ'אנאנימען בריעף, לויט חעלכען מ'איז דערגאנגען, אז די צחיי פעסלעך זענען נישט קיין האנדעלס-עקספעדיציע, נאר זיי געהערען צו די באהן-מאטעריאלען, מיט וועלכע די צוויי באהן-אנגעשטעלטע קלימקאווסקי און כעלינסקי האבען רעגולירט זייערס א פריוואטען חוב, חאס ביידע ביידע זענען שולדיג געחען שטיינהארנ'ען.

אלע דריי באהן-בעאמטע, כעלינסקי און קלימקאחסקי און וויענצעק זענען גערופען געחארן לדין אין ראדאמער קרייז-געריכט וועלכער האט פער'משפט דעם עקספעדיטאר קלימקאייסקי'ן אויף א יאר תפיסה, כעלינסקי'ן אויף 8 מאנאטען און יויענצעק פרייגעשפראכען, ווייל ס'איז בעוויזען געווארען, אז ער איז נישט געווען בעטייליגט אין דעם שווינדעל, נאר ארויסגעגעבען די סחורה אין דער איבערצייגונג, אז אלץ איז אין בעסטער ארדנונג.

א דירה אויף דריי חדשים...

כמעט אנ' אמת'ע מעשה, געהערט און נאכדערציילט

פון י. אבערזשאנעק.

די טעג קומט צו מיר א יוד. ביי דער טיר פרעגט מען איהם:

— וועמען זוכט איהר?

— איך דארף אבערזשאנעקן, כ'האב פאר איהם א געשעפט.

געהערט א געשעפט, האב איך דעם יוד אריינגעבעטען, נעהייסען זעצען, דער יוד האט זיך געמאכט באקוועם, אויסגעטון דעם איבערמאנטעל. איך בין שוין געווען טשעקאווע צו הערן דאס געשעפט, אפשר א שותף צו דער ראדאמער עלעקטראווניע אדער גאר א פארטרעטונג פון א גרויסע פאבריק. מאלע וואס פארא געשעפטען ס'זענען דא.

נאך דעם ווי דער יוד האט אויסגעווישט די ברילען, אנגעפילט די לילקע מיט טאבאק, גיט ער מיר א פרעג:

— איהר זענט אבערזשאנעק?

— יא, איך בין עס. וואס האט איהר פאר מיר?

— איך האב פאר אייך... א מעשה.

— א מעשה? דאס איז ס'„געשעפט"? נו, ארויס מיט דער מעשה!...

— איהר האט א ווייב? - פרעגט דער יוד.

— יא, וואס האט דאס צו דער מעשה?

— אויב איהר זענט א באווייבטער, וועט איהר מיך בעסער פארשטיין. אזעלכע זאכען קענען נאר פארשטיין באווייבטע. איז אויב איהר זענט א באווייבטער, איז

גוט, הערט זשע מיך אויס, פאניע אבערזשאנעק מיט קאפ. עס וועט אייך נוצען צום געשעפט. איהר וועט די מעשה צופוצן צושמעלצען, און איהר וועט דערפון מאכן א גאנצען ציმעס אזוי ווי איהר קאנט...

— געווען איז היינט א יאהר. דאס הייסט, צווישען פסח און שבועות. אין דער צייט, ווען די ווייבער ווערט „ענג" אין דער שטאדט, ווען יעדע יודענע זיכט א שטיקעל לאנקע, א שטיקעל וואלד, אביסעל גראז. אזוי ווי אלע יודענעס, טוט אויך מיין אשה „פראגניעט" זיך צו „אשוויעזשען", אפדעכען, הייסט עס, אריינכאפען אביסעל פרישע קיה - שטאל-לופט און אמליבסטען האט זי דאס דארף אין פריהלינג, יוסן פון פעלד טראגט זיך דער בשמים - ריח פון דעם „שמן - זית" וואס ס'גיסט! אויף די פעלדער... אט א דער „געשמאק", זאגט זי, טוט זי „אשוויעזשען"...

— נו, טו איך איהר צוליב, און שיק זי אייבינג ארויס אין איהר ליבלינגס-חודש אנפאנג מאי, געניסען פון דער קוה שטאל לופט, און איינזאפען דעם שמן זית, וואס טוט זי „אשיויעזשען"..

חיינט א יאהר, זאגט זי צו מיר:

— פישעלע, ווייסטו וואס מיר איז איינגעפאלען?

— וואס איז דיר איינגעפאלען? - האב איך געפרעגט.

— מיר איז, זאגט זי, איינגעפאלן א פלאן, ווי אזוי דו זאלסט קענען „סקאזשישטשען" פון דארף פונקט אזוי ווי איך, און ס'זאל דיך נארנישט קאסטען, פארקעהרט: מ'זאל נאך קענען דערביי פארדינען.

— אדרבא. לאמיר הערען!

— הער פישעלע, וואס מיר איז איינגעפאלען: וואו שטייט דאס געשריבען, אז נאר איך דארף זיצען אין דארף און דו זאלסט פארשווארצט און פארפינסטערט ווערען אין שטאדט? דו ביזט אויך נישט קיין גרויסער גביר, דארפסט דיך אויך אביסעל פאפראווען, לייגען א לאטע, הייסט עס. איז מיר איינגעפאלען, אז דו זאלסט אויסקויפען א וואכען-בילעט אויף דער באהן, און יעדען פארנאכט ארויסקומען אין דארף אריין. וועסטו נישט דארפען אליין שלאפען. ס'איז נישט „פשיעמנע", אליין צו שלאפן. מ'איז דאך נאר א מענש, און א מענש איז נישט קיין קאפעלוש - א קאפעלוש קאן אויך „דעפאסאגירט" ווערען, מכל שכן א מענש?... דערנאך וועסטו נישט דארפען עסען אין רעסטאראציעס די מיטאגען פון 4 גענג. און נאכן מיטאג האבען 10 „גענג"... ביי מיר וועסטו האבן א גוט ביסעל טרוסקאווקעס מיט סמעטענע, אדער א פריש „יאכל" מיט א שטיקעל עוף. דערנאך וועסטו דיך צושפארען אויפן לעזשאק. וועסט וויסען פון א לעבען!...

— ביזט גערעכט ווייבעלע, ס'איז טאקע נישט „פשיעמנע" צו שלאפען אליין, ס'איז טאקע נישט קיין געשמאקע זאך די 4 גענגיגע מיטאגען. אוודאי וואלט געווען גוט, איך זאל ארויסנעהמען א וואכען-בילעט און יעדען טאג עסען טרוסקאווקעס מיט סמעטענע, א פריש יאכעל מיט א שטיקעל עוף, אבער דאס שמעקט דאך מיט געלט!

— אט, וועגן דעם וויל איך טאקע מיט דיר רעדען. כ'האב א פלאן, א פלאן ווי אזוי ס'זאל דיך נישט קאסטען. פארקעהרט: מ'זאל נאך קענען דערביי פארדינען, אפלעקען א ביינדעל.

— חי אזוי?

— טא הערט-זשע: ווי באלד די חעסט נישט שלאפען אין דער היים, טא צו וואס דארף מען צאהלען דריי חדש פ[illegible] דירה געלט? איז מיר איינגעפאלן, מוז[illegible] די דירה פארדינגען אויף דריי חדשים, חעסט שטעלען אין דער צייטונג, אז די חילסט פארדינגען א דירה מיט אלע וו[illegible] גאדעס אויף דריי חדשים, חעסטו זעהן חיפיל אמאטארן דו וועסט האבן. מ'וועט דיר געבען פאר א קווארטאל זגורי, און פאר דעם געלט, וועסטו דיך „פאפראוויען", חעסט ארויסקומען יעדען

ווי אזוי האט מען זיך קורירט מיט 100 יאהר צוריק?

מ'קען ניט זאגן, אז מיט הונדערט יאהרען צוריק האט מען זיך ווייניגער געדאקטערט חי היינט. אמת איז, אז די טויזענדער מעדיצינען, זאלבען און סולווערן, וועלכע מיר האבען היינט, זענען נאך דעמאלס נישט געווען, פונדעסטוועגן האט מען געהאט „נאטורמיטלען" צו אלערליי קראנקהייטען, וועלכע זענען אויך ניט געווען אוועקצומאכן מיט דער האנד...

פאר מיר ליגט אנ'ארכיוו פון יאהר 1802 א „זאמלונג פון אויסדערוועהלטע, בעסטע מיטלען", וועלכע אלע אפטייקען האבען פארקויפט, און אט זעהען מיר, אז דעמאלט האט מען אויך שוין געזוכט אלערליי מיטלען צו זיין „שעהן". מ'האט אבער ניט געוואלט זיך שמירען דאס פנים, ווי היינט, בכדי מ'זאל אויסזעהן רויט און פריש, אדרבה, מ'האט געפונען א מיטעל, בכדי מ'זאל ניט האבען קיין רויט פנים. אט איז דאס מיטעל:

„מ'נעמט א פונט פלייש און מ'פארמישט עס מיט זעקס אייער אין א האלבען ליטער ווייגעסיג", און אט מיט דעם מיטעל שמירט מען אייך דאס פנים בכדי די רויטע באקן זאלן פארגעהן...

צו פארשידענע אומריינקייטען אין פנים האט מען אויך געוואוסט א מיטל: „מ'פארמישט א ליטענע מיט עטליכע לעפעל צוקער און דערצו גיבט מען אביסעל בראנפען", דערמיט רייבט מען איין דאס פנים, ווערט די הויט גאנץ ריין...

האט מען געהאט א בלאס פנים, האט מען אין דער אפטייק בעקומען „אבגעצוינען וואסער", איז דאס פנים דערפון גאנץ רויט געווארען... וואס דאזיגע אבגעבויגענע וואסער איז געווען, ווייסען מיר עד היום ניט.

צו הייסען פרויען זיי זאלען זיך אבשערען די האר, איז געווען פונקט אזוי ווי מ'זאל עמיצן הייסען שפרינגען פונ'ם דאך. פון דעסטוועגן האט דאס דאמאלדיגע אפטייקער-ביכעל געוויסט א מיטעל צו פרויען מיט רויטע האר זאלען זיך „אבשערען און איינרייבן די קורצע האר מיט רעגען-וואסער פערמישט מיט וויין-עסיג". וועלן זיי זיכער בעקומען דערנאך שווארצע האר... דאס זעלבע מיטעל איז פארוועגדעט געווארען ביי קינדער מיט רויטע האר. אז מ'האט געוואלט זיי זאלן בעקומען שווארצע האר...

מיטלען צו פארשידענע קראנקהייטען זענען, פערשטעהט זיך, געווען לרוב.

אט איז א מיטעל צו אלערליי הארץ-קראנקהייטען:

„ס'נעמט צימרינג-וואסער. דאס איז דאס בעסטע מיטעל צו שטארקען דאס הארץ ביי אלע וועהטאגען"...

„צו אלערליי נערוועןקראנקהייטען, מעלאנכאליע (חוץ שגעון) זאל מען בענוצן זאפט פון עפיל"...

„ראטלויף און אפילו די חלירע, קורירט מען אמ'בעסטען מיט געקאכטע ווערימלעך, וואס באווייזען זיך נאך א רעגען"...

אט איז א גאנץ וואזשנע מיטעל:

„אקעגען פארשידענע קראנהייטען, ביי וועלכע ס'בעקומט פיבער, אדער אקעגען פאקען, מאזלען איז דאס בעסטע צו פארוועגדען נאפט געמישט מיט עסיג"... די דאזיגע מעדיצין הייסט עס אויסדריקליך העלפט „פאר אלט און יונג און אפילו פאר קינדער אין די חינען"...

„צו רייניגען דאס בלוט איז אם בעסטען א פלאסטער צום מאגען"...

צו לעבערקראנקהייטען האט מען פארוועגדעט אנ'אייגענע מעדיצין, וואס האט „דערלענגערט דאס לעבען מיט א סך יאהרען"...

די דאזיגע מעדיצין איז ניט גענוי באשריבען און דעריבער איז זי טאקי פארלוירען געגאנגען... פונקט ווי ס'איז אונז איצט ניט באקאנט, וואס דאס איז געווען פאר א זאלב „איינצורייבען דעם קאפ, אז איינער האט געהאט די אומגעפאלענע קראנקהייט, איז געווען משוגע אדער איז געביסען געווארען פון א הינד"...

„דאס בעסטע מיטעל אקעגן אלערליי קראנקהייטען פונ'ם בויך און פונם מאגען", איז געווען „געקאכט רעגענוואסער פונ'ם חדש מאי אינאיינעם מיט די ווערימער, וואס באווייזען זיך צו יענער צייט נאכ'ן רעגען"...

ווי אזוי די דאזיגע מעדיצינען, וועלכע זענען פארקויפט געווארען אין אלע אפטייקען מיט הונדערט און נאך מעהר יאהרען צוריק, האבען טאקע געהאלפען אקעגען די פארשידענע קראנקהייטען, איז ליידער ניט באקאנט געווארען...

וויען. ז. האבער

ארייגעווארפען אין א יודיש פרוכטן-געוועלב א פלאש מיט שטינקענדיגער פליסיגקייט.

זונטאג אוונט האט מען ארייגעווארפען א פלאש מיט שטינקענדיגע פליסיגקייט אין יורישען קאלאניאל געוועלב פון ה' מארקוס דאנציגער (ושראמסקי 44). דער געשטאנק איז געווען אזוי שארף, אז מ'האט געפיהלט א שלעכטען ריח אויף א שטח פון עטליכע צעהנדליג מעטער ארום.

דער יודישער סוחר האט געליטען א היזק פון א גרעסערע פאר הונדערט זלאטעס.

דער וואס האט דאס שטינקענדיגע פלעשעל ארייגעווארפען איז אנטלאפען.

גרויסע שריפה אין א יודישע פאבריק.

שבת-צו-נאכט ארום 3 אייגער איז אויסגעבראכען א גרויסע שריפה אין דער יודישער פאבריק פון גלאזור-פליטקעס אויף דער גליניצע. אויפ'ן ארט פון דער שריפה זענען באלד אנגעקומען פייער-לעשער, וועלכע זענען צוגעטרעטען צו לאקאליזירען דאס פייער, וואס האט זיך פערשפרייט מיט א בליץ-שנעלקייט. א דאנק דער רעטונג'ס-אקציע, אין וועלכער ס'האבען זיך, א חוץ די פייער-לעשער, אויך בעטייליגט די ארבייטער, איז נישט געקומען צו דעם, אז דאס שרעקליכע פייער זאל איינשלינגען אלע פאבריק'ס-געביידעס. עס איז פערברענט געווארען נאר איין געביידע פון וועלכער דער שאדען בעטרעפט אויך א ריזיגע סומע, וואס ווערט געשאצט אויף א שענער פאר צעהנליגער טויזענדער זלאטעס.

די פאבריק געהערט צו ה' ש. כמיעלאוש עס קאמפ".

Proszek od BÓLU GŁOWY
DLA DOROSŁYCH ZE ZN. FABR.
KOWALSKINA
Chroni się wzorów
PRZY PRZEZIĘBIENIU
GRYPIE i KATARZE

אוועגס, אי דו ווענסט האבען א „קאזשישטש", אי ס'וועט דיך גארנישט קאסטען.

דאכט זיך א וואוילער פלאן. וואס קאן זיין בעסער, האבען אזא שאנס און ס'זאל גאָרנישט קאסטען. באמת א טייערער פלאן. האב איך געפאלגט מיין ווייבעל, אוועק אין דער רעדאקציע און געשטעלט אזא אנאנס:

א זעלטענע געלעגענהייט

איך געב אפ א וואוינונג פון דריי שטיבען מיט א קיך, מיט אלע ווינאדעס, מיט'ן גאנצען מעבעל אויף די דריי זומער-חדשים".

נו, איז געווארען לעבעדיג. ס'האבען זיך גענומען שיטען חתנים מיט כלות. יונגע פארלעך, אפגעקומענע נגידים, וואס קענען זיך נישט אפיאגען פון די סעקוועסטראטארען, סוחרים וואס ווילען אנטלויפען פון די בעלי-חובות. יעדער האט געקוקט, געהאנדעלט מיט'ן פרייז, און צום סוף איז געווארען פון נעשעפט. אן עלטער פאר-פאלק, וואס רעכנט זיך א ליאדע חודש אויף א סערטיפיקאט קיין פאלעסטינע.

דאס פארפאלק איז מיר געפעלען געווארען.

זיי שטייען שוין מיט איין פוס אויף יענער זייט ראגאטקע. ביז וואס, וועט, ביז איך וועל צוריקקומען פון דארף, וועלען זיי שוין זיין מיט איין פוס אויף דער שיף. געלט גיבען זיי אויף א קווארטעל „זגורי". וועל איך מיך דערפאר „פאפראוויען", עסען טרוסקאווקעס מיט סמעטענע, יעדען טאג א פרישע יאכעל מיט א שטיקעל עוף, וועל איך מיר ליגען א לאטע, און וועל נאך דערביי פארדינען.

— נו, וואס זאגט איהר פאניע אבערושאנעק, צו דעם געשעפט ס'געפעלט אייך?

— אוודאי איז דאס א געשעפט. א גלענצענד געשעפט!..

א געשעפט זאגט איהר? טא הערט זשע אויס וואס איז געוועזן.

ווי נאר איך מיט מיין בני-הבית, זענען ארויס אויף דער לאנקע, האב איך אויסגעקויפט א וואכען-בילעט אויף דער באהן. אין דער טריה בין איך געקומען אין שטאט אריין א געפרישטיקער, פארנאכט בין איך געפלויגען צו דער באהן, דרויסען האט מיך מיין יודענע געפאשעט חי א שטאפ-גאנז. טרוסקאווקעס מיט סמעטענע, פרישע יאכלעך מיט עופות, געלייגט זיך אויפ'ן לעזשאק, געשמעקט די פרישע קיהשטאל - לופט און דעם בשמים ריח פון דעם אויפגעגאסענעם שמן-זית פון די פעלדער. איך בין מיר געלעגען אויפ'ן לעזשאק ווי א בן מלך. מיין ווייבעל האט פון מיר געיאגט די פליגען. איך האב מיר מיט תענוג געקראצט די פיס פון די מיקען — קיין שונא זאל נישט וויסען דעם טעם!.. איך בין געווארען דיקער ווי ברייטער. אינ'ן זומער געלייגט א לאטע, און האב מיין ווייבעל געחינשען דאס לאנגע לעבען פאר איר געניאלען פלאן.

סוף זומער, ווען מ'האט זיך גענומען פעקלען אהיים, זאגט צו מיר מיין ווייבל:

— טישעלע, וועסט זיין אין שטאט, גיב א קוק אין שטוב אריין וואס סהערט זיך, וואס מאכט דאס פאר-פאלק, צי זיי האבען שוין די סערטיפיקאטען און אגב זיי דערמאנען, אז זיי דארפען זיך גרייטען צו „ווינאשען"...

האב איך געפאלגט מיין ווייבעל. איך קום אריין אין שטוב, און ס'נעמט מיר שווינדלען פאר די אויגען — א האטעל!.. יודען און יודענעס, יונגען און מיידען: אלע שטובען פארנומען. אין יעדע שטוב אנ'אנדער פארפאלק. א מאראראם, א געפילדער, מ'קריגט זיך און מ'שילט זיך. ס'איז ליהודים.

פרעג איך דעם יור וואס האט ביי מיר גענומען די דירה אויף דריי חדשים:

— פאניע. ווער איז דאס פארפאלק, וואס וואוינט אין עס-צימער?

— א סובלאקאטאר!

— א סובלאקאטאר? וועמען'ס סובלאקאטאר?

— מיינער! האט דער יוד רוהיג גענטפערט.

— וואס הייסט? ווי קומט איהר צו סובלאקאטארען, איהר זענט דען דא בעל - הבית?

— ווער דען, אפשר איהר? ווער ס'וואוינט, דער איז בעל - הבית — האט ער קאלט געענטפערט.

— אזוי, גוט!... און ווער איז דאס אלטע פארפאלק, וואס וואוינט אין קינדער-צימער?

— דאס איז מיין טאטע, און מיין סובלאקאטארט מאמע, ווי האבען זיך דא אין שטוב באקענט, און האבען חתונה געהאט. נו, האב איך זיי אפגעגעבען א צימער...

— וואס הייסט, איהר האט אפגעגעבען? וואס פאר אן אפגעבער זענט איהר? איהר האט דאך גענומען די וואוינונג נאר אויף דריי זומער-חדשים, ווי לאנג מיר וועלען זיין אין דארף?... און ווער זענען עס די יונגען און מיידען, וואס זענען דא גאנצע מחותנים?

— דאס זענען מיינע טעכטער און מיינע סובלאקאטארס זיהן. מיר האלטען זיך ביי משדך זיין. נו, וואו דען זאלען זיך קינדער „באוויזען", אז נישט ביי די עלטערען אין דער היים?..

— אזוי, איהר האלט זיך ביידע ביים משדך זיין, און וואס גיט איהר אייערע טעכטער נדן?

— נדן? און אזא אויסמעבלירטע וואוינונג איז גארנישט!... נאך דער חתונה וועל איך יעדען געבען א צימער מיט מעבעל...

— אהא, איהר וועט געבען א צימער... מיט מעבעל... די צימערען מיט דעם מעבעל?

וואס דען? דאס מעבעל געפעלט אייך נישט?

— אהא... און וואס הערט זיך עפעס

ראדאמער יודען פון א מאהל

טיפּען, געשטאַלטען און בילדער.

פון מאיר הערץ.

די אינטערערדישע הייהל אויף דער שפּאַציר גאס צום קרימינאל פון וואנען מ׳וויל ארויס׳גנב׳ענען וויכטיגע פאליטישע ארעסטירטע.

92.

די רוסישע רעוואלוציע. וואס האט זיך אנגעהויבען אין יאהר 1905, האט אנגע-הויבען צאנקען. די רוסישע זשאנדארמעריע מיט דער „אכראנע“, שפּיצלעס און פּראוואקאטארען האבען געארבייט מעשים אין גאנצען לאנד צו אונטערדריקען דעם רעוואלוציאנערען אויפשטאנד מיט די אכזריות׳דיגע מיטלען. זייער טייוולאנישע ארבעט האט זיך איינגעגעבען. פאר דער פרייז פון טויזענדער געהאנגענע, גע-שאסענע און ביז טויט פערפייניגטע האבען זיי איינגעקויפט דעם בלוטיגען נצחון פאר׳ן צאר ניקאליי.

ס׳איז געקומען די שקיעה פון דער פריי-הייטס-זון. די רעוואלוציע האט גענומען ביסלעכווייז זיך אויסלעשען. די רעוואלוצ-יאנערען האבען געפּרובט זייערע לעצטע כוחות. זיי האבען נ י ש ט געוואלט אויפגעבען דעם קאמף, טראָץ דעם, וואס זיי האבען געפיהלט, אז ער איז פערשפּילט. זיי האבען בלויז אפּגעשטעלט פון צייט צו צייט [illegible] א פּויזע, מ׳האט זיך אפּגעריהט און דערווייל מאביליזירט פרישע כוחות, מיט וועלכע מ׳זאל ראפטום אומגעריכט ארויסטרעטען אין א פערמעסט מיט׳ן צאר׳ס קנעכטישע משרתים.

אט אין יענע צייט, ווען די איבערברוך-מאמענטען פון דער רעוואלוציע האבען זיך דערנענטערט, ווען די ראדאמער סאציא-ליסטען זענען מאסענווייז געשלעפּט גע-ווארען אין קרימינאל אריין, פון דאנען אוועקגעשיקט געווארען מיט׳ן עטאפּ אין אנדערע תפיסות און פון דארט אויפ׳ן ווייטען סיביר — אין יענע צייט, ווען פון אטענטאטען א ו י ף ראדאמער פּאלי-ציי-לייט האט מען שוין כמעט ווי גארנישט געהערט א ו ן מ׳האט שוין זיכער גע-מיינט, אז די ראדאמער רעוואלוציאנערע פעסטונג איז געפאלען, דאן איז אין רא-דאם אויסגעפיהרט געווארען א געוואגטע אינטערערדישע ארבייט און דאס, אזוי ווי מען זאגט, אונטער די נאז פון די רוסישע מאכט.

דאס איז געווען דאן, ווען דאס רא-דאמער קרימינאל איז געווען פול מיט פּאליטישע ארעסטאנטען, צווישען וועלכע עס האבען זיך געפונען וויכטיגע און אנגעזעהענע טהוערס פון ראדאם און פון דער פּרעמד. די פּארטיי האט זיי געוואלט פאר יעדען פּרייז ארויסראטעווען פון נעפענגעניש. מ׳האט געפּלאנט פערשידענס אבער פון אלע פּלענער איז בעשלאסען געווארען צו [illegible] אונטער דער ערד ערגיץ פון א זייטיגער גאס, וואס זאל זיך ארייננשניידען אין סאמע הויף אריין פון קרימינאל.

צו דער אינטערגראבונג׳ס - ארבייט זע-נען צוגעטרעטען אינזשיניערען, חברים פון דער פּארטיי. ווען דער פּלאן איז געווארען גוט דורכגעטראכט און פון דער פּארטיי אנגענומען, איז מען אוועק צום סטרוזש פון הויף אויף שפּאציר גאס 4. פון וואנען א טייל הויז און דאס טויער געהט ארויס אויף דער טיבלא גאס, פּונקט א קעגען-איבער דאס קרימינאל, און מ׳האט מיט אים אבגעמאכט, אז ער בעקומט א היבשע סומע, אז ער זאל הערען, קוקען און שווייגען. פון דארט האט מען אנגעהויבען דעם „פּאדקאפּ“. פון ערגיץ א קעלער אין הויף האט מען אנגעהויבען גראבען אנ׳-אינטער - ערדישע הייהל. ס׳האבען זיך דארט ארומגעלאזט אינזשיניערען מיט פּראסטע שווארצע ארבייטער, וועלכע האבען גענומען דורכגעבערען די ערד. קיינער האט נישט געוויסט און וואכען-לאנג איז דארט, הינטער דער ערד, אנגעגאנגען א שטארקע ארבייט פון דורכבויערען און דורכאקסרען א גאנצען טונעל, וואו ביי דער ליכט פון נאפט לאמפּען האבען האמערס, לאפּאטעס און אנדערע מכשירים געשניטען פאסען ערד, מאכענדיג א שמאלען לאנגען דורכגאנג לויט דעם הויך און גרויס פון א מענש. ביי יעדען טריט, וואס מ׳האט געשטעלט זענען געווען אינטערגעשטעלט בעלקעס כדי די ערד-שיכטען זאלן זיך נישט אראב-לאזן און פערשיטען אלע די, וועלכע זענען געשטאנען און געגראבען.

ס׳איז געווען געמאכט פּעכמעניש, פּא-אינזשיניערסקע. יעדער טריט איז געווען אויסגעמאסטען און געגאנגען כסדר פאר-ווערטס. דעם גרוז, די אויפגעקאפּעטע ערד האט מען ארויסגעפיהרט ביינאכט אין פיהרען פון מיסט און ס׳איז די גאנצע צייט ניט געווען אויפּגעפאלענד. מ׳האט געארבייט בלויז ביינאכט. ווען ס׳איז געוואָרען טיעף נאכט און דער גערודער אויפ׳ן הויף ביי די שכנים, איז אנטשוויגען געוואָרען, איז מען אראב אין דער הייהל און באלד בעגי-נען, נאָך איידער ס׳האט זיך בעוויזען דער ערשטער שטראהל ליכט, איז מען שנעל ארויס פון טונעל.

דער „פּאדקאפּ“ האט שוין געהאט דערגרייכט טיעף אין הויף אריין פון קרימינאל, ביז צום ק״אזעט. דארט האט מען זיך אבגעשטעלט און ס׳האט שוין געזאלט אט וואס פערענדיקט ווערען די ארבייט ארום דעם טונעל. די פּאר-טיי האט זיך דאן געשטעלט אין א קא-רעספּאנדענץ פערבינדונג מיט די פּאלי-טישע ארעסטאנטען אויף קונציגע וועגן. עס האט זיך איהר איינגעגעבען צעוויסן צוטוהן די חברים, אז זיי זאלען איינ-[illegible]

עס איז זיי אנגעוויזען געווארען גענוי, וואו און אויף וועלכען ארט זיי זאלען זיך אראבלאזען הינטער דער ערד און ווער ס׳זאלן זיין די ערשטע צום אנטרי-נען ווערן.

במשך פון איין נאכט איז מען אין אלע צעלעס פון קרימינאל, וואו די פּא-ליטישע ארעסטאנטען זענען געזעסען, געווארנט געווארען פון דעם „פּאדקאפּ“, וואו ער הויבט זיך און וואו ער ענדיגט זיך. אין די ווענט האט מען אויסגע-קלאפּט מיט די פינגער דעם גאנצן גע-היימניספול-סעסאציאנעלן שמועס. ס׳איז געבליבען בלויז צו ווארטען מ׳זאל זיי מודיע זיין, ווען און וועלכן טאג זיי זאלען אנהויבען פערשווינדען ווערען פון קרימינאל-קלאזעט.

די פּארטיי האט שוין געהאט צוגע-גרייט פּאסער און מלבושים פאר די אנ-טלאפענע פּאליטישע ארעסטאנטען און ס׳איז שוין געווען בעשטימט דורך איר א טאג, ווען דאס אנטרינען-ווערען זאל זיך אנהויבען.

אלץ איז געווען ביז דאן אין דער שטרענגסטער געהיימניס. ס׳האט קיין פויגעל נישט געוואוסט דערפון. אין יע-נעם געסעל הינטער׳ן קרימינאל איז גע-ווען דאן שטיל, כמעט אהן א וועלכער ס׳איז בעוועגונג, פון מענשליכען פּער-קעהר. ס׳האט דארט קיינער נישט גע-וואגט אדורכצוגעהן, ווייל תמיד איז דארט געשטאנען א וואך פון עטליכע זעלנער מיט אנגעלאדענע ביקסען און יעדען געקוקט פּערדעכטיג אין די אוי-גען. די זעלנער, וואס זענען גע-שטאנען דארט ארום די מויערען פון קרימינאל, האבען אפילו נישט געאהנט, אז הינטער זייערע פיס, דארט הינטער דר׳ערד, איז דורכגעצויגען א לאנגער קארידאר וואס שפּרייזט אריין אונטער׳ן תפיסה פּארקאן אין סאמע הויף פון קרי-מינאל, העט, העט אזש ביז צום בית-הכסא. אויף דער זעלבער שפּאציר גאס, ווי זא-ווי דעם נומער 4 האט געוואהנט דער פּאליצמייסטער, (היינט פּאסכאלסקי׳ס ס׳הויז) און פאר׳ן הויז איז תמיד געווען אנ׳אנגעלויף פון פּאליציי-לייט מיט קאזאקען און אלע האבען זיי נישט אנגעהויבען צו וויסען פון דעם „פּאד-קאפּ“. דער פּאליצמייסטער וואלט נישט צעמאלט געחלומ׳ט, אז הינטער זיינע אויגען זאלען די סאציאליסטען האבען אזא דרייסטקייט צו אינטערגראבען זיך צום קרימינאל. אויך די שמירה זיינע, וואס איז נישט אבגעטרעטען פון זיין הויז, וואלט זיך פריהער פארגעשטעלט אנ׳ערד-ציטערניש, ווי אנ׳ערד - אינטער-גראבונג אינטער איהר אייגענע פיס ווען די קאזאקען מיט די סטראזשניקעס האבען אפילו געזעהן עטליכע מאהל ארויספיהרען אין דער וואך גרויסע פיהרען מיט גרוז און ערד, וואס איז געווען [illegible] מיסט בעשיט — האבען זיי אויך גלייכגילטיג זיך צוגעקוקט און נישט איבערגעפרעגט, וואס מ׳פיהרט דארט, זייענדיג, זיכער, אז דאס פיהרט מען ארויס די אומריינקייטען פון הויף.

די סאציאליסטען האבען דוקא דערויף שפּעקולירט. טאקע דערפאר, וואס דער „פּאדקאפּ“ געפינט זיך אונטער דער נאז פון פּאליצמייסטער—איז ער מעהר גע-זיכערט. זיי זענען געווען שוין פיקס און פערטיג און געהאט ניט מעהר ווי א קליין שטיקעל ארבייט אויסצופיהרען: נאך איין שטיקעל ערד דורכשניידען אונטער׳ן קלאזעט פון קרימינאל און נאך איין פיהדעל גרוז ארויספיהרען פון טונעל. דא איז אבער געשעהען א פער-ראט. א פּראָוואקאטאר האט אלץ פער-שיט. ביים לעצטען פיהרעל ערד וואס איז ארויס פון „פּאדקאפּ“ זענען בעפאלן דעם הויף זשאנדארען און קאזאקען ווי די היישעריקען און ס׳איז אלץ ענטדעקט געווארען ביים סאמע סוף. די פּאליטישע ארעסטאנטען האבען גיט בעוויזען צו אנטלויפען און אנטשטאט ארויס אויף דער פריי, זענען זייערע צעלעס נאך מעהר אנגעפּאקט געווארען פון נייע ארעס-טאנטען. דאס האט מען אריינגעברענגט צו זיי די, וועלכע האבען געגראבען דעם טונעל און געוואלט זיי מציל זיין.

צווישען די נייע ארעסטירטע איז אויך געווען איינער יעקב הערש, וועל-כער האט געהאלפען ביים „פּאדקאפּ“ און איז שפּעטער געווארען א שפּיאן.

מכוח אייערע סערטיפיקאטען? — האב איך איהם געפרעגט.

—סערטיפיקאטען? א ליארע יאהר אי״ה איהר ווילט וויסען דעם סוף פון דער מעשה? דער סוף איז, אז איך בין א סובלאקאטאר. א סובלאקאטאר אין מיין דירה. קוים מיט צרות, מ׳האט מיר „פּאזיוואליעס“ ארייננצופּאקען אין א שטיבעל. האב איך צרות גא לאקטשי. אלע שטיבען זענען פארנומען. אין קינדער - צימער דעם סובלאקאטארס טאטע און דעם סוב-סובלאקאטארס מאמע וואס האבען זיך ביי מיר אין שטוב „פּערליבט“. אין א צווייטע שטוב 2 פּארפעלקער. דעם סוב-לאקאטארס זיהן מיט דעם סוב - לאקאטארס טעכטער. ביידע האלטען זיי א ליאדע טאג ביים „אויסשיסען“. יועל איך נאך האבען 2 קינעפּטען, 2 ברית׳ן. וועט מען די שטובען באהענגען מיט ווינדלען. גאנצע נעכט וועלען די יאטען ריטשען משוגע צו ווערען און יועד ווייסס, צי איך וועל ניט פון דעם אלטען פּארפאלק דערלעבען נחת... א קשיא וואס ס׳קען געשעהן!..

— נו, וואס זאגט איהר, פּאניע אבער-זשאנעק, צו דער מעשה? דארף מען גיט די מעשה בעשרייבען אין „ראדאמער לעבען“?

— יא דער יור איז גערעכט, די מעשה דארף מען טאקי באשרייבען אין „ראדאמער לעבען“ און זאל דאס זיין א מוסר השכל פאר אנדערע יורען, וואס פאלגען קלוגע עצות פון זייערע ווייבער.

ווי האלט עס מיט'ן רעמאנט אין יודישען שפיטאל.

מענשען טבינים זאגען, אז עס וועט זיין א צאצקע — שפיטאל-קאמיטעט קומט מאכען א „סוף" מיט'ן שפיטאל און האלט דארט א זיצונג — שוין היינטיגען מאנאט דעם 30 מאי ווערט ענדגילטיק געעפענט דאס שפיטאל.

אין יודישען שפיטאל איז היינטיגע וואך, זונטאג, זיך צונויפגעקומען דער שפיטאל-קאמיטעט אין פולען קאמפלעט. דער צונויפקום פון קאמיטעט אויפ'ן שטח פון שפיטאל האט געטראגען דעם כאראקטער פון א מין לאקאלער וויזיע, וואס איז ארגאנוזירט געווארען דורכן פרעזעס ה' מרדכי דען, וועלכער האט דערמיט געשטרעבט פארצושטעלען פאר יעדען איינעם די ארבייט, וואס איז אפגעטוהן געווארען ביז יעצט און גלייכצייטיג אויסהערען די מיינונג פון אלע איידער דער רעמאנט ווערט פערענדיגט.

דאס שפיטאל אינעווייניג מאכט א שע־נעם איינדרוק און הגם ער איז נאך נישט געבראכט געווארען אין דער פולקאמער ארדנונג, זעהט מען שוין פונדעסטוועגען בולט, ווי עס וואקסט אויס א פרעכטיג ווערק, א צאצקע, א יופי'דיגע זאך. שוין יעצט איז עס נישט צו דער קענען אין פערגלייך מיט'ן פריהערדיגען הקדש-צושטאנד. די זאהלען זעהען אויס ווי סאלאנען; די ווענד אויפגעפרישט און ליכטיג, שפאגעל נייע פאדלאגעס, מיט די פיינסטע הילצערנע פאטארקעס אויסגעפלאסטערט, נייע טהירען, נייע אויבענס, נייע קאנאליזאציע און וואסערלייטונג, ספעציעלע צימערען אויף או־ביקאציע און וואננעס. אפילו די צוויי לאנגע קארידארען אויפ'ן פארטער און ערשטען שטאק, זעהען היינט אנדערש אויס. אויך די קעלערס הינטען, וואס האבען פריהער געהאט א פנים פון א חורבה, זעהען היינט אויס ווי שענע, ליכטיגע צימערען. דארט וועלען זיך געפונען די שפייז-מאגאזינען. דארט איז שוין אויך אויפגעשטעלט א שענע גרויסע קיך פון נייע קאפליעס. צו דער קיך ווערען צוגעשטעלט נייע שטיגען, וועלכע וועלען פיהרען צו די אויבערשטע זייטען, דורך וואגען מ'וועט דערלאנגען דאס עסען פאר די קראנקע.

דער אפעראציע-זאהל איז גרויסארטיג איבערגעבויט. יעצט די העכליכע דריי ספעפראטקעס אויפ'ן ערשטען שטאק, וואס זענען קאמפארטאבעל איינגעארדענט — דאס איז איננאנצען א נייעס אין יודישען שפיטאל. דאס איז קיינמאהל ניט געווען און יעדער פון די בעזוכער קען זיך גארניט פערוואונדערן. אין יעדען ספעפראטען - צימער איז פערהאן בעקוועמער פלאץ פאר צוויי בעטען. מיט איין ווארט: עס איז א ניי יודיש שפיטאל, איינגעריכטעט מיט פיינגעפיהל און עסטעטישען געשמאק.

מיר געהען פון שטוב צו שטוב און עס קוועלט דאס הארץ, וואס מ'האט דערלעבט צו ברענגען דאס שפיטאל צו אזא שטופע. יודישע מאלאושעס ארבייטען נאך אין פערענדיגען שוין די מאלערייי אין דרויסען, אין די קארידארען. יודישע טאפיצירערס בעטען שוין אויס די מאטראצען מיט נייע מאטעריאלען און מיט נייעם געוואנד. אלע ארבייטען בשליפות. מעהר ווי סתם פאכמענער. זיי פיהלען, אז אויסער דעם מאטעריעלען לוין, האבען זיי אויך א מאראלישע סאטיספאקציע, זייענדיג בעשעפטיגט ביי א דבר-מצוה, ביי א אידעאלע זאך.

מ'זעהט שוין א יש מאין. מ'קוקט, מען בעוואונדערט און מען גלויבט נישט די אייגענע אויגען...

די התחלה איז גלענצענד, די התחלה איז שוין. הלוואי אויף לאנגע גוטע און גליקליכע יאהרען.

דער שפיטאל קאמיטעט, נאכ'ן בעקוקען אלע זייטען און אלע ווינקלען, פערזאמעלט זיך אין איינעם פון די זאהלען אויף א זיצונג ביי אן'אימפראוויזירטען טיש און פרעזעס דען בעט יעדער איינער זאל זיך ארויסזאגן וועגן

דער טעכנישער ארבייט ביז יעצט. זאל יעדער געבען זיינע בעמערקונגען, אפשר זענען דא פעלערען, קען מען נאך אלץ אויסבעסערן און מתקן זיין כל זמן דער רעמאנט איז נאך אין גאנג. קיינער האט אויף קיין דעפעקטען ניט אנגעוויזען. פערקעהרט, אלע זענען געווען בעגייסטערט און העכסט צופרידען. דער קאמיטעט האט איינגעפונען, אז דער רעמאנט איז ניט פערשווענדעריש, קיין שום מותרות'ען זענען אין איהם ניט ארייגעלעגט געווארן, נאר אלץ איז אויפ'ן ארט, אלץ איז נויטווענדיג און צייכענט זיך אויס דוקא מיט דער מעלה, וואס ער איז אין די ראמען פון שפארזאמקייט און דערביי גוט און מאסיוו, שעהן און עלעגאנט אויסגעפיהרט.

אויף דער זיצונג אין שפיטאל זענען בעטראכט געווארען דריי ענינים: כונקציעס דעם אויסערליכען פראנט, ווי אזוי דאס זאל געמאכט ווערען: צי איננאנצען א נייער כונק, אדער א טייל-ווייזער; די פראגע פון עקספּמיסירען אלע ביי היינט צו טאג וואהנענדע אין די דירות פון די שפיטאל-געביידעס און דער ארויסטריט פון א היגע פויליש-יודישע אויסגאבע, וועלכע איז ארויס מיט אן'אטאק בכן ארום דעם שפיטאל-רעמאנט געשפעהן נישט קיין גוטע זאכען. דער אטאק איז געמאכט אויף אזא אופן, אז עס בעקומט זיך דער איינדרוק, ווי דער שפיטאל-קאמיטעט, איז ווייט נישט אין ארדנונג, און, אז ביים רעמאנט קומט פאר מי יודע וואס. אלע אנוועזענדע האבען [illegible] טליכען ארויסטריט פון יענער אויסגאבע, וואס איז עלול שוין ביים סאמע אנהויב ארונטערצורייסען דעם פרעסטיזש פון שפיטאל, וואס האט אבגעקאסט אזוי פיל מיה אין אנשטרענגונג. די אויפרעגונג ביי אלע איז געווען אזוי גרויס, אז די רוהיגסטע האבען זיך אויסגעדריקט, אז דאס איז איינפאך א פעררעט געגען יודישען שפיטאל, ווייל שטענדיג קען א קאץ אויך קאליע מאכען און בפרט קען יעדע נישט פערעכענטע קלייניגקייט ברענגען שאדען אין איצטיגען מאמענט. געווען א דעה, אז מ'זאל גארנישט ענטפערען אויף יענעם אנפאל. נאר אזוי האנדלען געגען יענער אויסגאבע, אז זי זאל איזאלירט ווערען פון דער יודישער געזעלשאפט (באיקאט). בלויז איין ד"ר פעסטמאן איז ארויסגעטרעטען אין דער ראל פון א מליץ טוב און מלמד זכות געווען אויף יענער פויליש - אידישער שריפט, בכן ס'קען זיין -- זי האט פערזעהען, זיך טועה געווען, און פערזיכערענדיג, אז זי וועט געוויס אויסבעסערן געבעטען רחמים מ'זאל געגן איהר נישט אנווענדען אזעלכע סאנקציעס.

דער ענין טינק איז איבערגעגעבען געווארען אן'עקספערטען-קאמיסיע פון מאניספראט - אינזשיניער מיט עטליכע בעלי - הבתים. וועלכע וועט ענדגילטיג דעצידירען, צי א גרינדליכען טינק, אדער א אויבערפלעכליכער.

ביי דער פראגע עקסמיסיע איז שטארק דעבאטירט געווארען ארום דעם פערזאהן פון פעלדשער מאיר פינקעלשטיין. די קאמיסיע - מיטגלידער ד"ר פאסכמאן הרב קעסטענבערג משה רובינשטיין האבן געבעטען איהם איבערצולאזן, נעמענדיג אין [illegible] טאל. דער רוב איז געווען אין דער מיינונג, אז אויב מ'וועט זיך קענען בעגעהן אהן עקסמיסיעס — איז מה טוב, וואלט אודאי גוט געווען, יעדאך, אויב די עקסמיסיעס וועלען זיך ארויסווייזען פאר נויטווענדיג און צוועקמעסיג, זענען זיי אין פרינציפ מסכים דערויף, ווייל דער אינטערעס פון שפיטאל שטעהט העכער און איז וויכטיגער פון אלע סענטימענטען.

צום סוף איז פארגעלייענט געווארען אן'אנאנימער בריעף, אין וועלכען דער אונבעקאנטער שרייבער בעשולדיגט איינעם פון דער שפיטאל-דינערשאפט, אז ער האט אין די פריהעריגע צייטען גע־גנב'עט וועש און קוילען. די וועש האט ער אוועקגעשיקט קיין קראקא און ווען מ'האט זיך ארומגעזעהן, אז עס פעהלט האט דער אינטענדענט אדלער געמוזט דעקן דעם שאדן פון זיין קעשענע, צוריק איינקויפענדיג פאר זיין געלד די וועש.

דער בעזוך מיט דער זיצונג אין שפיטאל האבען געדויערט דריי שעה: פון 12 ביז 3 נ. מ. דאן איז ענדגילטיג בעשלאסען געווארען צו עפענען דאס שפיטאל דעם 30 מאי. ווען נישט דער טינק-רעמאנט פון די מויערען אין דרויסען, וואלט די ערעפנונג געווען פיעל פריהער.

די היינטיגע וואך ווערן שוין ארויסגעשיקט פון ווארשא 50 נייע בעטלעך לויט דער נייעסטער קאנסטרוקציע, וואס איז אנגענומען אין די מאדערנסטע קליניקעס און שפיטעלער.

עס ווערט אויך אינסטאלירט אין שפיטאל א ראדיא. און כדי מען זאל הערען אין אלע זאהלען, וועט יעדער קראנקער הער-טרייבלעך.

די בעדייטונג פון זומער קאלאניע פאר שול-יוגענד.

א פאר ווערטער וועגען די נעכסטע אפריה-קאלאניע פאר שול-יוגענד ביי דער גימנאזיע

שוין א לענגערע צייט ארדנען איין פערשידענע אינסטיטוציעס און ספארט-קלובען אפריה-קאלאניעס אין פערשידענע ערטער. אין די בערג, אדער ביים ים קענט איהר טרעפען אויף אויספלוגען פערשידענע גרופען מיט אפגעברענטע פנים'ער, וועלכע האבען זיך אפגערוהט אויף א קורצע צייט פון דעם שטאדטישען גערויש אין הו-הא און ארויס אין די ברייטע וועלט אביסעל זיך אפפרישען און פארברענגען ווייטער אורלאב אויס'ן שויס פון דער נאטור.

לעצטענס האבען אויך שולען אנגע־הויבען איינארדנען זומער און ווינטער־קאלאניעס פאר שול-יוגענד. די ערציהעריש בעדייטונג פון אזעלכע קאלאניעס איז קאלאסאל און ס'איז כדאי זיך אביסעל אפצושטעלען אויף דעם.

פעראן פיעל פעדאגאגען, וועלכע זענען אנהענגער פון דער מעטאדע „אונטער די לייטונג" (pod kierunkiem) אין דער שול-לערע. זיי דערקלערען עס דערמיט, וואס די דערמאנטע מעטאדע בילדעט אמבעסטען אויס זעלבסטשטענדיגקייט ביי קינדער. דאכט זיך, אז א זומער-קאלאניע וואו קינדער פערברענגען ווייט פון דער היים אין חבר'ישער סביבה, איז דער בעסטער פלאץ וואו עס בילדעט זיך אויס די זעלבסטשטענדיגקייט ביי קינדער. רעדען מיר וועגען פונקטליכקייט וואס עס דארף איבער־הויפט זיין אין ספעציעל ביי שילער, איז דאכט זיך א זומער-קאלאניע די בעסטע לעבענס-שולע.

דער קלינג פון גלאק צו גימנאסטיק אין דער פריה, ווי אויך צו אלע מאהלצייטען, געוואוינען דאס קינד צו קומען פונקטליך צו דער צייט אהן וועלכע ס'איז פערשפעטיגונג. ס'איז אלעמען בא-

חובבי-דעת אין ראדאם.

קאנט אז ס'זענען פערהאן קינדער, וועלכע ס'איז שווער צו ערציהען; איינגעשפארטע, קאפריזנע, קרענקליכע; ספעציעל צייכנען זיך אויס אויף דעם געביעט די אזוי-גערופענע „איינאיינציגע". א משפט ליידען די מאמעס, וועלכע מיט טרערען אין די אויגען בעטען רחמים ביי די קינדער, אז זיי זאלן בעוויליגן עפעס צו עסען. ס'איז פשוט א רחמנות צו זעהען, ווי זיי שטרענגען זיך אן און בענוצען פערשידענע מיטלען כדי „ארייננייטן" די קינדער א פאר לעפעל עסן.

פאר יעדען שליק זאגט מען צו טשעקאלאדע, אדער א בילעט אין קינא. אזא ערשיינונג זעהען מיר נישט נור ביי קליינע קינדער, נור אויך ביי דערוואקסענע. אזעלכע קינדער ענדערען זיך איננאנצען אויף זומער און ווינטער אפריה-קאלאניעס. גימנאסטיק, ספארט-שפילען, שפאציר, אדער א אויספלוג רייצען דעם אפעטיט און ס'איז צו זעהן ווי קאפריזנע איינדערהיים קינדער לער־נען די מלאכה פון „דיבלירן" פארציעס און דאביי פאלען זיי אויף אזעלכע המ־צאות, אז ס'איז שווער צו גלויבען, אז דאס קען בעווייזען אזא קאפריזנער בחור'ל, וואס איינדערהיים דארף מען צו קעמפפען מיט איס. אז ער זאל עפעס עסען.

ווי בעוואוסט, האבען שולען לעצטענס אנגעהויבען איינארדנען זומער-קאלאניעס פאר שול-יוגענד. אויך ביי אונז אין ראדאם האט מען מיט א קורצע צייט צוריק געמאכט דעם ערשטען עקספערימענט אין „טשארנעצקא-גורא" וואו די גימנאזיע „חובבי-דעת" אין ראדאם האט זיך פערבונדען מיט א קעלצער גימנאזיום. אין אויך דאס פארינע יאהר אין א גרעסערען מאסשטאב איז געווארן איינגעארדענט א קאלאניע אין ראבקע. ציפערען זענען אין א געוויסער מאס די שפראך פון לעבען, דעריבער איז כדאי צו יווארפען א בליק אויף די טאבעלע, וועלכע גיט פאלגענדע אילוסטראציע:

פון 1\VII ביז 15\VIII האט עגזיסטירט די קאלאניע. אין אלגעמיין האבען אנטיילגענומען — 30 קינדער בעדער — 15 קינדער (צוזאמען 128 סאלאנקעס) אינהאלאציעס — 18 קינדער (צוזאמען 180 אינהאלאציעס.)

ליידער זענען נישט אלע קינדער גע־ווען די גאנצע 6 וואכען און דאס האט ווייער בעשווערט צו פירען די קא־לאניע. ס האט זיך געשאפען אזא סיטו־אציע: אין חודש ליפיעץ איז געוועזען איבערגעפולט, מ'האט זאגאר געמוזט אפזאגען פארשידענע צוליב'ן מאנגעל אין פלאץ. דאנעגען אין שיערפיען זע־נען געוועזען פיל פרייע פלעצער. מ'מוז אויך דערמאנען, אז די שילער-נס האבן געגאסן פון א ריי הנחות, ווי 75 פראצ. פון באן-טאריף 33 פראצ. ביי בעדער אינהאלאציעס 40 פראצ. ביי קור-טאקסע. אויך היינט טרעטען מיר צו איינצוארדנען א זומער קאלאניע וואהרשיינליך אין קריניצע צוזאמען מיט א קעלצער יודישע גימנאזיום.

פרטים וועגען קאלאניעס וועלען נאך קומען אין באזונדערע מודעות אין דער צייטונג. אויך וועט די אוימזיכטס איבער די שילער—נס האבען לאנגיעהריגע ער־ציער, וועלכע האבען ביז איצט געלייטעט מיט די אפריה-קאלאניעס אין נא־מען פון דער גימנאזיע „חובבי-דעת" אין ראדאם.

י. ק—ן.

די עלטערען געפעלט נישט דער שידוך און זיי ווילען נישט געבען קיין נדן

דער חתן אנטלויפט און די כלה וויל בעגעהן זעלבסטמארד.

אויפן באהן-סאר אויף דער ליניע ראדאם — יעדלינא האט מען געפונען א פערהינגערטע מיידעל פון ראדאם. דאס איז א געוויסע חנה שולדמאן, וועלכע האט בעקומען עטליכע שכוים פון די טרעפ פון א דורכפאהרענדיגען צוג.

ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען האט די שולדמאן געוואלט בעגעהן זעלבסטמארד דורך ארונטערלעגען זיך אונטער דער באהן. אין דער לעצטער מינוט האט זי זיך צוריקגעהאלטען פון דאזיגען מורא'דיגען שריט און אבגעטרעטען פון די שינעס, אוועקלעגענדיג זיך נעבען סאר.

די סיבה וואס האט זי בעוואויגען צו וועלען א סוף מאכען צו איהר לעבען, איז געווען א ליעבע. זי האט געהאט א חתן מיט וועמען זי האט געזאלט שוין בקרוב חתונה האבען, האבען זיך אבער די עלטערען איהרע איינגעשפארט, אז זיי בעשטעהען נישט אויפ'ן שידוך, אבזאגענדיג איהר א נדן צו געבען. דער חתן, זעהענדיג, אז ער וועט קיין געלד נישט בעקומען, איז אוועק פון איהר. די פריילין שולדמאן איז אריינגעפאלען אין א פסיכישע דעפרעסיע און דערפון איז ביי איהר געבוירען געווארען א פערלאנג צו בעגעהן זעלבסטמארד.

17-יעהריג יודיש מיידעל פער'משפט פאר קאמוניזם.

פערגאנגענעם דינסטאג איז אין היגען קרייז-געריכט געשטאנען דאס יודישע 17-יעריגע ראדאמער מיידעל דבורה ציפע עדעלשטיין, אלס בעשולדיגטע אין אנטייל נעמען אין א קאמוניסטישע „כאסובקע" נעבען קרימינאל, מאכענדיג דערביי אנטי-מלוכה'שע אויסרופען, ווי אויך, אז זי האט אין 1936 יאהר געהערט צו דער קאמוניסטישער פארטיי.

די עדעלשטיין איז זיך ניט מודה. זי ערקלערט, אז זי האט זיך צופעליג געפונען אויף דער גאס בעת די מאסובקע. זי האט קיין אויסרופען ניט געמאכט און צו קיין פארטיי ניט געהערט.

א רייהע עדות פון דער געהיים-פאליציי טרעטען ארויס מיט בעלאסטענדיג מאטעריאל.

צוזאמען מיט דעם יונגען מיידעל עדעלשטיין האט געזאלט אויך געמשפט ווערען א געוויסער בחור פסח הערשטנפיס. ער האט אבער בעוויזען פאר דעם פראצעס נעלם צו ווערען און עס איז ארויסגעשיקט געווארען נאך איהם שטעקבריעף. עס איז דעריבער נאר בעהאנדעלט געווארען בלויז דער פראצעס פון דבורה עדעלשטיין.

אלס פערטיידיגער פון די יונגע עדעלשטיין איז ארויסגעטרעטען אדוו. מאיער, וועלכער האט זיך בעמיהט אבצושוואכען די שולד-בעווייזען, ווי אויך אנווייזענדיג דערויף, אז עדעלשטיין איז נאך גאר יונג און איז ביז איצט נישט געווען בעשטראפט, האט ער געבעטען זי גענצליך צו בעפרייען.

דאס געריכט האט עדעלשטיין'ען פערארטיילט אויף אויסבעסערונג'ס-הויז מיט אפלייגען די שטראף אויף 3 יאהר. חוץ דעם צו פערלירען די בירגערליכע רעכט אויף 5 יאהר.

אר.

טשעקאווע מעשה'לער

הערט מען דערצעהלען פון א וואיט הינטער ראדאם.

אין דער היגער פוילישער צייטונג „דזיען-דאברי" לייענען מיר פאלגענדען בריעף פון די איינוואהנער פון דער גמינע וויעניאוו, ראדאמער פאוויאט:

„נישט איינמאהל האבען מיר זיך געווענדעט צו די פאוויאטאוויע און וואיעוואדזשע אמטען וועגען אריינקוקען אין דער אמטליכע טעטיגקייט פון דער גמינע וויעניאוו, אבער דער רעזולטאט פון אונזערע אנקלאגעס איז געווען א פערקעהרטער: די פערברעכער, ביי דער הילף פון דער אויפזעהערישער מאכט, האבען בעוויזען פאר דער קאנטראל צו ברענגען די גמינע-ביכער אין ארדנונג, און אפילו ארויסבארגען געלט און אריינלעגען אין גמינע-קאסע, בכדי בשעת דער קאנטראל, צו זיין פאר דער מאכט, וועלכע האט זיי פריהער געווארנט וועגען דער פארשטעהענדער קאנטראל — אין ארדנונג.

אלס בעווייז צום אויבען-געזאגטען, גיבען מיר פאלגענדע פאקטען: 1) מיר האבען בעלעגט אנ'אנקלאגע אין דעם וואיעוואדישען אמט וועגען דער טעטיקייט פון דער גמינע. ווען אבער די סקארגע איז געקומען צו דער ראדאמער סטאראסטווא, האט דעמאלט דער אינספעקטאר פון זעלבסטפערוואלטונג, ה' פיאטראווסקי — מיר וויסען נישט פארוואס — געווארענט טעלעפאניש די גמינע-פערוואלטונג, אז די ביכער און די קאסע זאלען זיין אין ארדנונג. דער וואיט האט געבארגט 300 זל. ביים ראטמאן אנדזשעי שאטאן און אריינגעלעגט אין קאסע, כדי עס זאל נישט פעהלען קיין געלד. אויסער דעם, אין דער צייט, ווען מ'האט געפיהרט שטייגער האט דער וואיט קעמפטשינסקי אונטערגעשטעלט אנדערע מענשען צו קוויטירען די צאהלונג'ס-ליסטע און דאס געלד זיך צוגענומען. ווען די גמינע-אנגעהעריגע האבען זיך געווענדעט מיט אנ'אנקלאגע אויפ'ן סאלטיס, וועלכער האט גענומען ביי די גאספאדארזשעס העכערע פאדאטקעס ווי ס'איז געקומען, אויסשטעלענדיג די קוויטעס אויף א קלענערע סומע, האט דער וואיט דאס ניט גענומען אין אכט, ווייל דער סאלטיס איז זיינער א שוואגער.

דער וואיט קעמפטשינסקי איז אנ'אלקאהאליקער, בסדר ארדענט ער איין געשלעגען אויף זאבאוועס און אפילו דעם 29 מערץ ה. י. אין שול-זאהל בשעת א פערזאמלונג, וועלכע איז איבעריגעס איינגעארדענט געווארען צוליב דער ערלויבעניש פון דער מאכט, האט דער וואיט אנגעהויבען אנ'אוואנטורע, ווערפענדיג דערשיסען שאסאנען פון דארף פלעך. א דאנק דער איינטרעטונג פון ארטיגען לעהרער, וועלכער האט איהם ארויסגעריסען דעם רעוואלווער פון דער האנד, איז שאסאן געבליבען לעבען. אין יאהר 1931 איז זאפיא קאסלאווא, א קרעמערקע, געווען בעשטראפט דורכ'ן שטאט-געריכט פאר נישט לעגאל האלטען אלקאהאל. דער וואיט אנשטאט איינמאהנען די שטראף, האט ער געטרינקען ביי איהר אויף קרעדיט און ווען די סוחר'טע האט דערמאהנט, אז ס'קומט דערפאר צו בעצאהלען, האט ער איר געדראהט, אז ער וועט זי „פערשליסען אין דער פאקע". מיר גיבען אויסער דעם צו, אז דער וואיט קעמפטשינסקי האט אין יאהר 1920 דעזערטירט פון מיליטער, האט זיך בעהאלטען אין די וועלדער, ביז ענדליך האט איהם די פאליציי געכאפט און ער איז געווארען פער'משפט אויף דריי חדשים תפיסה. היות אונזערע סקארגעס ברענגען נישט קיין פאלגען, דעריבער ווענדען מיר זיך צום ה' דירעקטאר וועגען געפעליגע הילף דורך בעקאנט מאכען די פאקטען פאר דער עפענטליכקייט".

בילדער-אויסשטעלונג פון נתן שפיגעל

אין ראדאם.

באלד ביים אריינקומען אויף דער בילדער-אויסשטעלונג, גיט א פלייץ צו דיר אזא ליבע ווארעמקייט, אז הויבסט זיך אן גענטער צוקוקען צו די בילדער און הויבסט אן טראכטען: יא, אלץ איז דאך אזוי נאענט, אזוי היימיש און אזוי עכט. אז מען דארף נאר א קליין ביסעלע אנשטרענגען דעם זכרון, כדי זיך דערמאנען ווו מען האט דעם, אדער יענעם טיפ געזעען.

אט דא שטעקט דער גרויסער סוד פונם קינסטלער.

שפיגעל איז א קינסטלער-נאטור דורך און דורך: ער זעט דאס לעבען ווי א מאלער, ווי א פארבן-מענטש.

אבער נישט אבסטראקט, נישט אבגעריסען פון דער גרויער ווירקליכקייט — דערפאר ווירקן טאקע אזוי זיינע בילדער. דערפאר איז ער אמתדיק און עכט.

שטאמענדיק אליין פון דער פאלקס-סביבה, האט שפיגעל איינגעזויגן אין זיין נשמה דעם ווייי און עלענד פון די באליידיגטע און דערנידעריקטע. און אט די דאזיגע פונם גורל געפעולה'טע טיפן, האט ער מייסטערהאפט פאראייביקט אויף פיל פון זיינע לייוונטן.

פון אלע זיינע בילדער לייכט ארויס שפיגעלס קינסטלערישער גייסט, וואס איז פארבונדן מיט טויזנטער פעדעם מיט'ן יודישען פאלקס-לעבען, וואס איז דורכגעדרינגען מיט'ן פאלקס-כאראקטער. אלע זיינע מאדעלען זענען גענומען פון דער יודישער הארעפאשנע מאסע: „וואסער-טרעגער", „וועשין", „נייטארין", „ארימע-קינדער", א. ז. וו.

אבער גאר א שטארקען איינדרוק מאכן זיינע „שטילע-לעבענס", ווי: „שיך", „פיש" און אנדערע.

מען זעט, למשל, א פאר אלטע, איינפאכע אפגעניצטע שווערע שיך, וואס זענען ערטווייז געפלאצט פונם לאנגען טראגן זיי און — ווייטער, דאכט זיך, גארנישט. דאך... פילט מען גלייך ארויס די מידע פארשווארצטע פיס פון אן אפגעמאטערטן ארבעטער, וואס האט די שיך געטראגן אין זיין שווערן לעבן. און איצט... איצט שטייען זיי פארגעסענע אונטערן טיש, וואו עס ליגן אויסגעשיט עטלעכע רויטע קארטאפעל...

אדער, א צווייט „שטיל לעבן": „א קויש מיט אויסגעשיטע פיש" ווען מיר קוקן זיך גוט צו, פארגעסן מיר פשוט, אז דאס זענען אויפגעמאלטע פיש, נאר מיר האבן א באגריף, אז דאס זענען לעבעדיקע, צאפלדיקע העכט, קארפן, שלייען — כאטש שטרעק אויס די האנד צו כאפן א פיש און אהיימטראגן דעם ווייב צו „מאכן" אויף שבת...

דורך פיינעם פארשטענדניש פון פארבן-קאמבינאציעס באקומען זיינע טיפן אזוי פיל לעבעדיקן גלאנץ, אז מיר זעען אלץ אזוי בולט, אזוי לעבעדיק.

נעמט, למשל, דעם וואסער-טרעגער: שפיגעל ווייזט נישט קיין פנים פונם וואסער-טרעגער, אבער, מיר שטעלן עס זיך גענוי פאר לויט די ברייטע פלייצעס, לויט די שווערע פיס, לויט די אויסגעהארעוועטע הענט. און דא איז שפיגעל דער גרויסע קינסטלער: מען מוז נישט אלץ ארויסלייגן אויפן טעלער. פינקט ווי נישט שטענדיק מוז מען רעדן. א מבין דערקענט דעם מענטש לויטן קלאנג, בליק, באוועגן זיך. וואס פארא שטארקן איינדרוק מאכט דאס בילד „גסיסה". קוקנדיג אזוי אויפ'ן צוזאמענגעצויגענעם געפאלדעטן געלן פנים... אויף דער האלב טויטער פארשפיצטער נאז, דורך וועלכע זי וועט באלד די נשמה אויסהויכן.. אויפן האלב-אויסגעקרומטן מויל פון וואגען עס הערט זיך דער לעצטער גסיסה-געשריי — ווערט עפעס אזוי אומהיימלעך אויף דער נשמה און מיר פילן ארומפליען דעם מלאך-המות ארום דער אלטער זקנה...

נישט קיין קלענערן איינדרוק מאכט דאס בילד: „אן ארימע פרוי זויגט איר קינד": מען זעט די ארימע פערמאטערטע מאמע מיט דער דארער איינגעפאלענער בריסט, וועלכע זי שטיפט אינם מיילעכל פון איר קינד, וואס איז אזוי שוואך, אז עס האט נישט קיין כוח צו „ציען". נאר די מאמע העלפט עס ארויס און דריקט מיטן פינגער אין דער דארער בריסט...

שפיגעל איז א קינסטלער מיט א געזונטע נאטור-עמפפינדונג, מיט אן איינערלעך געפיל פאר פארב און מיט א פיינעם חוש פאר ליכט-ווירקונגען. באלד ביים ערשטן בליק אויף דעם טאן, אויף דער פארבן-צוזאמענשטעל, זעט מען די נשמה פונם קינסטלער.

די הויפט-טענער זיינע, זענען ווארעמע. ווי: ברוין, רויט, און אראנזש. כדי אבער עס זאל נישט זיין „צו ווארעם". ווארפט ער אריין א גרינעם, אדער א בלויען פלעק און גלייכט אזוי ארום אויס די טעמפעראטור... אדער, ער טוט דאס דורך ארומגעבן זיינע בילדער מיט א זילבער-ראם, וואס געהערט צום קאלכן טאן און האט בארואיגט דאס אויג און גוט צו הארמאנישע גאנצקייט.

עס איז זייער שווער אין אזא קליינע פאר ווערטער אויסצושעפן די גרויסע טעמע וואס הייסט: נתן שפיגעל.

• • •

בלויז נאך היינטיגע וואך בלייבט ביי אונז דער קינסטלער מיט זיין בילדער-אויסשטעלונג. דארף טאקע די ראדאמער בעפעלקערונג אויסנוצן די געלעגנהייט און גיין זעען די אויסשטעלונג וואס קומט פאר אינ'ם זאל פון „וועלט-פערבאנד" אויף טראוגוטא 55.

מען דארף אויך — ווער עס האט א מעגליכקייט — קויפן זיינע בילדער און אויסצירן די שטובן מיט די קונסט-ווערק פונ'ם גרויסען יודישען קינסטלער נתן שפיגעל.

מען דארף אים זעען!

גבריאל ווייסמאן.

קאַסאַציע אין העכסטען געריכט וועגען פשיטיקער פּראָצעס. היינט זאל ארויסגעגעבען ווערען דער אורטייל.

אויף נעכטען דאָנערשטאָג, דעם 5 טען מאי, איז בעשטימט געװאָרן די קאסאַציע אין העכטען געריכט װעגען פשיטיקער פּראָצעס.

צום דריטען מאָהל װערט אויפגעװי־קעלט די פשיטיקער טראגעדיע. דער ערשטער פּראָצעס איז געװען אין ראדאָם. דאָן איז דער אפּעלאציע־פּראָצעס פאָר־געקומען אין לובלין, װאו ס'איז פאר־גרעסערט געװאָרען די שטראָף פון די פשיטיקער פער'משפּט'ע.

די אדװאָקאַטען בערענסאָהן, לייב לאנדא, שומאָנסקי און מארגאָליס װע־לען אױס'ן קאַסאַציע פּראָצעס פאָרלעגען אָבצושאַפען דעם אורטייל נעגען די פער'משפט'ע פשיטיקער יודען און אי־בערשיקען דעם ענין נאָך אמאָהל צו בעטראַכטען דורך דער צװייטער אינ־סטאַנץ.

פונקט װי לייזער פעלדבערג און אברהם האָבערבערג, װעלכע האָבען זיך אָבגעזאָגט פון דער קאסאציע, האָבען זיך אויך אָבגעזאָגט פון דער קאַסאַציע נאָך צװיי פער'משפט'ע: יצחק באנדא און לעננא, װעלכע האָבען בעקומען צו 8 מאָנאַטען. עס האַנדעלט זיך איצט בעיקר װעגען די פער'משפט'ע אויף לאַננע יאָהרען תפיסה: יחיאל לעסקא (8 יאָהר) לאזער קירשענצװייג (6 יאָהר) און יצחק פרידמאַן (5 יאָהר).

די קאַסאַציע פון די פער'משפט'ע יודען געהט אין דער ריכטונג פון דער טעות װעגען געצװיינגענער פערטיידיגונג.

דער אורטייל װעט װאהרשיינליך ארויסגעטראגען װערען היינט פרייטאָג.

* * *

װי מען הערט זענען צו דער קאַ־סאַציע ארויסגעפאָהרען די הינע אד־װאָקאַטען פעניגשטיין און גאיעװיטש.

יודישער װאסער = טרעגער װערט בעפאַלען צוריקגייענדיג פון דער באהן עלף ביינאכט.

עס דראָהט איהם בלינד צו װערען אויף אנ'אויג.

דער הינער יודישער װאַסער־טרעגער הענעך ליפשיץ איז מיטװאָך אין אָװענד אַזייגער 11 צוריקגעגאַנגען פון דער באָהן. װען ער האָט זיך געפונען אויף דער דלוגע, נאהנט פון דער נאַרוטאָ־װיטש גאָס, איז איהם אנטקעגען געקומען א נישט־יודישער יונגערמאַן, װעלכער האָט איהם דערלאַנגט מיט א פויסט' אין אויג אריין. אויפ'ן געהאָלד פון ליפשיצן זענען אָנגעלאָפען 2 יודישע יונגעלייט װאָס זענען אויך געגאַנגען פון דער באַהן. זיי האָבען נאָכגעיאָגט דעם אָנ־פאַלער, אָבער יענער האָט זיך נישט געלאָזט כאַפּען, נאָר האָט זיך פלינק ארויסגעדרעהט פון זיי, װערענדיג גיך נעלם.

ביי ליפשיצען איז אויפגעלאָפען דאָס אויג און ארומגענומען געװאָרען מיט א שטאַרק געשװילעכץ, װאָס פערשטעלט איהם דאָס זעהן. ער איז געגאַנגען צו די היגע אויגען־דאָקטוירים, אָבער זיי זאָגען, אז זיי קענען איהם װעניג העל־פען. נאָר הייסען אים מאָמענטאָל פאָהרען קיין װאַרשא כל זמן ס'איז דאָ א האָפ־נונג אָבצוראָטעװען דאָס אויג.

דער יודישער װאַסער - טרעגער איז, פערשטעהט זיך, „א גרויסער גביר" װאָס אַזוי װי מען זאָגט, אַזוי פאָהרט ער באַלד. מיט א פערבאַנדאַזשירט אויג שלעפט ער די װיאָררעס װאַסער כדי צו פערדינען מיט זיינע נאָסע הענד אויף א שטיקעל טרוקען ברויט, װאָס קומט איהם יעצט אָן פיעל שװערער װי פריהער.

דער ראַטמאַן מיכאַל ריכטמאַן בע־מיהט זיך שוין א גאַנצע װאָך ארויסצו־בעקומען א „שװיאָדעצטװאָ" פון מאַגיס־טראַט אין א װאַרשאָװער שפּיטאָל.

ס'איז אויך געקומען היינט דער מאי אבער אנשטאַט איינע, געװען זעכען צװיי

פון איין 1־טער מאַי־מאַניפעסטאַציע, זענען היינט געװען צװיי: פּ. פּ. ס. בעזינדער און דער „בונד" בעזונדער. אַלע יאָהר פלעגען זיי געהן צוזאַמען אין די רייהען, היי־יאָהר איז די פראַ־ריציע איבערגעריסען געװאָרען און ס'איז געװען אנדערש.

אין גרויסען מאַניפעסטאַציע־צוג פון פ. פ. ס. האָבען דאָס מאָהל אויך מאַר־שירט יודישע ארבייטער. דאָס זענען געװען די יודישע ארבייטער פון דער עפענטליכער ארביים און ארבייטער פון פאַבריקען, זיי ז ע נ ע ן אָבער ניט געגאַנגען מיט קיין בעזונדערע פעהנער, נאָר אונטער די פעהנער פון די פראפעסיאָנעלע פעראיינען פון פּ. פּ. ס. אין װעלכע זיי זענען אנגעשלאָסען.

דער פּעפּעסישער צוג איז געװען בעדייטענד גרויס און זיין מאַרשרוט איז געװען איבער די זעלבע גאַסען װאָס אַלע יאָהר. מיט דעם איינעם אינטערשיד װאָס אויפ'ן מאַגיסטראַט־באַלקאָן האָט היינט קיינער נישט אראָבגערעדט צו די ארבייטער־מאַסען, נאָר זיי זענען בלויז ארומגעגאַנגען דאָס גערטענדפּל אין רינעק מיט זייערע באַהלרייכע פעהנער און טראַנספּאַראַנטען, זינגענדיג ארבייטער־ליעדער.

אויף די טראַנספּאַראַנטען זענען גע־װען אויפגעשריבען: נידער מיט'ן פאַשיזם; הערכערען דעם לוין פאַר די שטאָטישע ארבייטער און בעאַמטע; מיר װילען פריי־הייט, ברויט און ארבייט; עס לעבע די דעמאָקראַטישע שפּאַניע.

ביים ארבייטער־הויז פון די פּ. פּ. ס. אויף שװיענשאָ. האָבען געהאַלטען רע־דעס לאװיק גזשעשטשאַקאָװסקי, נאָװיצ־קי און שמיצטאַנקאַ. דער לעצטער איז אין זיין לענגערע רעדע ארויסגעטרעטען נעגען אנטיסעמיטיזם, אָנװייזענדיג, אז כריסטוס און דער הייליגער פּיאָטר קו־מען ארויס פון אידען, און אויב די נרעסטע קריסטען שטאַמען פון אידען, איז פאַלש דער האָס פון קריסטען צו אידען.

אין אָװענד איז אין ארבייטער־הויז פעראַנשטאַלט געװאָרען אנ'אַקאַדעמיע, אויף װעלכער ס'האָבען געהאַלטען קורצע רעדעס פּרעזידענט שטשאװינסקי, װיצע־פּרעזידענט ראַדאַמסקי און ד"ר קע־לערס־קראַװז.

די אקאַדעמיע האָט זיך פערענדיגט מיט א קאָנצערט־טייל, דעקלאַמאַציעס און א פאָרשטעלונג.

דער „בונד" האָט געפייערט דעם 1־טען מאי בעזונדער. ער האָט מאַרשירט אונ־טער זיינע אייגענע פעהנער אויפ'ן װאָ־העל און א רייהע אנדערע גאַסען פון יודישען ראַיאָן.

די פּועלי־ציון האָבען זיך אויך נע־נרייט צו אנ'ערשטער מאַי־מאַניפעסטאַצ־יע אין דער יודישער געגענד אויפ'ן עק מאַלא צום װאָהל־צו. זיי האָבען שוין געהאַט ארויסגעלאָזט מורעות, רו־פענדיג זייערע חברים צו שטעלען זיך אויפ'ן אָנגעװיזענעם זאַמעל - פּונקט. אָבער זיי האָבען נישט בעקומען קיין ערלויבניש צו פייערען דעם 1־טען מאי אונטער'ן פרייען הימעל און אויף א גאַסען־מאַרש.

אויף א בעזור איז מושב = זקנים.

שבת האָט דעם מושב־זקנים בעזוכט א געזעלשאַפטליכע קאָמיסיע, װעלכע איז אויסגעװעהלט געװאָרען מיטן צװעק צו בעקענען זיך אויפ'ן אָרט, װי אַזוי עס װאָהנען און װי אַזוי עס לעבען די אַלטע לייט אין זייער לעצטע היים.

דאָס שאַפען זיך פון דער קאָמיסיע און נאָכהער איהר בעזוך, זענען א רעזולטאַט פון אנ'איינמישקייט, װאָס אין זיינער צייט געמאַכט געװאָרן אין מושב זקנים פון די דעלעגאַטען, װאָס דער רעליעף־קאָמיטעט האָט געשיקט. דער בעריכט, װאָס די רעליעף־דעלעגאַטען האָבען דאָן פאָרגעשטעלט, איז נישט געװען קיין גלענצענדער. לויט זייערע שילדערונגען האָט זיך געפאָדערט אונ־בעדינגט א ראַדיקאַלער רעפאָרם אין דער הינזיכט פון ענדערען די װאָה־נונג'ס־בעדינגונגען פאַר די אַלטע לייט.

די קאָמיסיע, װאָס איז געקומען שבת האָט פערפיהרט א שמועס מיט די זק־נים, זיי אויסגעפרעגט, װי עס דערגעהט זיי און, צי זיי האָבען זיך נישט אויף װאָס צו בעקלאָגען. די אַלטע לייט האָבען ערקלערט, אז זיי זענען צופרידען און ס'געפעלט זיי גאַרניט.

מ'האָט דאָן די זקנים פערגעבעטען אין איינעם פון די זאַהלען פון בית־יתומים. װאו מ'האָט פאַר זיי סערװירט א שענקע טיש פון געפיהלטען לעקעך מיט װיין, װאָס פרעזעס דען האָט פריהער געהאַט אראָבגעשיקט אַלס זיינע א פערזענליכע מתנה.

די פרוי דען האָט געטיילט די יתומים זיסװאַרג.

די קאָמיסיע, װעלכע איז בעשטאַנען פון די ה"ה פרעזעס דען, ד"ר גאָלד־בלום, פרעזעס אָרלער, דירעקטאָראָװע הערוזימש און ה' קוראַטער. (ה' באָר־מייסטער װאָס שטעהט אין אפּאָזיציע צו דער יעצטיגער אָרדנונג אין מושב זק־נים האָט געפעהלט. ער האָט צוליב פערשידענע סיבות ניט געקענט קומען) האָט פונדעסטװעגען זיך אומגעקעהרט צו די צװיי קאָנצעפּציעס: אויפשטעלען א ניי הויז פאַר די זקנים, אָדער ארויס־ציהען א צװייטען שטאָק איבער'ן בית־יתומים, איינגעפונענדיג, אז די יעצטיגע הילצערנע געביידע ענטשפּרעכט ניט אַלס װאוינונג'ס־אָרט פאַר די אַלטע לייט.

א בריף איז רעדאקציע

חשוב'ער ה' רעדאַקטאָר!

מיר בעטען געבען א פּלאַץ אין אײַ־ער װ. צייטונג פאַר פאָלגענדע שורות:

צוליב די קורסירענדע קלאַנגען און תערסיעס, װעלכע האָבען זיך פערשפּרייט אין די האַנדװערקער־רייהען, אז דער שניידער־צעך װיטאָלדאַ 10 װיל אריינ־נעמען אין זיין לאָקאַל אַלע האַנדװער־קער פון דער שטאָדט ראַדאָם, מעלדען מיר דאָס מיר זענען גרייט אין דער ריכטונג צו פערהאַנדלען, בכדי צו שאַפען אנ'איינהייטליכע, שטאַרקע האַנדװער־קער - ארגאַניזאַציע.

פערװאַלטונג פון יודישען האַנדװערקער־פערבאַנד אין ראדאָם

ס פּ אָ ר ט.

ר. ק. ס. נאַפּזשוד

רעפר. פון יוד. ארבייטער מאַנש.

3:1 (2:1)

דעם 1 טען מאַי איז אויף דעם ספּאָרט־פּלאַץ פון' ר. ק. ס. אין אַלטען גאָרטען פאָרגעקומען א פריינדשאַפט פוטבאָל־מעטש צװישען די ארבייטער־מאַנשאַפטען ר. ק. ס. נאַפּזשוד און דער רעפּרעזענ־טאַנץ פון גװיאַזדאַ און הפּועל. דער מעטש האָט זיך פערענדיגט מיט דעם נצחון פון „נאַפּזשוד" מיט'ן רעזולטאַט 3 : 1. ביז דער פּויזע 1 : 2.

פאַר „נאַפּזשוד" האָבען געשאָסען גאָלען: סולקאָװסקי 2 און װיציק 1. דעם איינציגען עהרען־גאָל פאַר די יו־דישע שפּילער האָט געשאָסען זאַלצבערג. נאַפּזשוד האָט ניט אויסגענוצט קיין שטראַף־שאָס אין דער ערשטער העלפט פון דעם מעטש.

ריכטער ה' סאָװע זעהר גוט. אר.

בעקומען אויסצייכנונגען און א גאָלדע־נעם מעדאַל אויף די אויסשטעלונגען אין די גרעסטע שטעט פון אייראָפּע און אין תל אביב (ארץ־ישראל)

פאַדערט אין אַלע אַפּטייקען אַפּטייק־סקלאַדען און פּער־פומעריעס

Fabryka Chemiczno - Kosmetyczna
„Pharmachemja" Bydgoszcz

הנחה-עקזאמענס פאר געזעלען

זענען גילטיג נאר ביז'ן 30-טען יוני.

אין הסכם מיט דעם צירקולאר פון האנדעלס - מיניסטער פון 15 מאי 1936, קענען ביז'ן 30 יוני 1937 צו-טרעטען צו די געזעלען-עקזאמענס, אויך די געזעלען, וועלכע זענען אדורכגעגאנגען די לעהר ביי די בעלי-בתים וואס האבען נים קיין מייסטער-דיפלאמען און האבען נים רעגיסטרירט אין דער האנדווערקער-קאמער דעם לערן-אפמאך.

קאנדידאטען וועלכע האבען נישט געענדיגט קיין פארבילדונגס - שול און זענען אדורכגעגאנגען די לעהר אין אנ'-ארט, וואו אזא שול איז נים פעראן, דארפען איבערשיקען אין ווארשאווער שול-קוראטאריום א ביטע וועגען אויס-שטעלען א ציינגיש, אז אין דעם ארט איז נים פעראן קיין פראפעסיאנעלע פארבילדונגס שול. צו דער ביטע דארף מען צולעגען א ציינגיש, אז מ'האט געענדיגט די לעהר. די ציינגיש מוז זיין אויסגעשטעלט דורך דעם מייסטער און בעשטעטיגט דורך דעם גמינע-אמט אדער פון צעך.

מ'קען זיך אויך ווענדען צו דער וואיעוואודסטווע מיט א ביטע וועגען בעפרייען אינגאנצען פון ענדיגען אנ'עפענ-טליכע שול, אנגעבענדיג די סיבות, פארוואס מ'האט אין אזא שול נים גע-קענט לערנען.

נאכ'ן בעפרייען דעם פאקט פון פארשטעלען א ציינגיש וועגען ענדיגען די שול, דארף מען אלע דאקומענטען צוזאמען מיט א ביטע וועגן צולאזען צום געזעלען - עקזאמען איבערשיקען אין דער האנדווערקער - קאמער, איינ-צאהלענדיג 20 זל. עקזאמענאציע-טאקסע און 1 זל. 50 גר. אויף א געזעלן-ביכעל.

דעלעגאציע צום וואיעוואדא און סטאראסטא

איינצולאדען אויף דער ערעפנונג פון שפיטאל.

די זעלבע דעלעגאציע, וואס איז געווען ביים ה' וואיעוואדא און ביים ה' סטאראסטא זיך משתדל זיין לטובת דעם שפיטאל, געהט אויך פערבעטען זיי צו דער ערעפנונג פון שפיטאל.

די דעלעגאציע איז דעמאלט בעשטא-נען פון די ה"ה פרעזעס דען, לאזוניק ראטענבערג, הרב קעסטענבערג, אדוו. שטילער און ד"ר לעווי.

די דעלעגאציע פאהרט שוין די טעג קיין קעלץ צום ה' וואיעוואדא מיט דער איינלאדונג.

גמינע-בודזשעט צוריקגעקומען בעשטעטיגט.

דער בודזשעט פון דער קהלה פון 1937 איז שוין צוריקגעקומען די טעג בעשטעטיגט דורך דער וואיעוואדסטווא אין קעלץ. די גמינע הויבט שוין אן פונאנדערשיקן „נאקאזען".

דער הייגטיגער בודזשעט בעשטעהט נישט ווי ביז איצט, פון איין סומע, נאר פון דריי פאזיציעס: אויף די געוועהנ-ליכע הצטרכות'ען, אויף איניוועסטיציעס און אויפ'ן שפיטאל.

איינצעלהייטען וועגען בודזשעט — די צווייטע וואך.

3-טע מאי-פייערונג אין ראדאם.

מאנטאג דעם 3-טען מאי, אין טאג פון פוילישען נאציאנאל - היסטארישען יום-טוב, איז ביי דער סטאראסטווא פארגעקומען א דעפילאדע פון מיליטער וואס ס'האט בייגעוואוהנט א צאהלרייך פובליקום און פארשטעהער פון פערשי-דענע ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס מיט זייערע פעהנער.

עס זענען אין אלע קירכעס, ווי אויך אין דער שוהל אבגעריכט געווארען גאטעס-דינסטען לכבוד דעם נאציאנא-לען יום טוב פון פוילען.

די יודישע גמינע און דער דאבינאט, איז היי-יאהר נישט געוועזן אפיציעל בעטייליגט אין דער דריטער מאי-פייע-רונג. אפשר ערקלערט זיך דאס מיט א טעות, אדער פערזעהן, וואס מ'האט זיי נישט איינגעלאדען.

אין דער זעלבער צייט האבען זיך אויפ'ן הויף פון לובלינער 46 פערזא-מעלט די ענדעקעס, בכדי פון דארט צופארמירען א מאניפעסטאציע - צוג מיט פעהנער און טראנספארענטען.

ווען דער מיליטער-צוג איז געגאנגען צו דער דעפילאדע ביי דער סטאראס-טווא און פארבייגעגאנגען דאס דערמאנ-טע הויז, איז פון הויף ארויס א על-טערער מאן, וועלכער האט דערלאנגט דעם אין שפיץ געהענדען מאיאר א גרויסען בוקעט בלומען. דערביי האבען זיך געטראגען אויסרופען פאר אלע פערזאמעלטע אין הויף: זאל לעבען די פוילישע ארמעע.

ווען דער צוג איז געגאנגען פון דער סטאראסטווא, האט די ענדעקישע מאניפעסטאציע געריהרט פון הויף ארויס. דער דעפילאדע פאכוד האט זיך א ווײלע אבגעשטעלט און דער ענדעקישער צוג איז אוועק צו דער בערגארדינער קירכע.

אין דער ענדעקישער מאניפעסטאציע האט מען אויך געזעהען פויערים פון ארומיגע דערפער. צווישען די ענדעקי-שע לאזונגען אויף די טראנספארענטען איז אויך געווען אנ'אויפשריפט: „אין פוילען איז דא ברויט פאר פאלאקען".

וועגן דעם שילדען-פעראָרדנונג.

דאס האנדעלס און אינדוסטריע-מיניס-טעריום האט ארויסגעגעבען פאלגענדען צירקולאר צו אלע וואיעוואדזטוועס.

דאס האנדעלס-מיניסטעריום האט פעסט-געשטעלט, אז פערשידענע אונטערנעמונגען (בעזונדערס וואס פארנעמען זיך מיט האנ-דעל) פאסען זיך נישט צו אין דער פראקטיק צו די באשטימונגען פון ארט. 33 פון אינדוסטריע - געזעץ, וועלכע נארמירען דעם אופן פון ארויסהענגען שילדען.

דאס מיניסטעריום בעאויפטראגט דעריבער די וואיעוואדזטוועס, אז זיי זאלען באלד ארויסגעבען פאראָרדנונגן, אז די שילדען-באשטימונגען זאלען אויסגעפיהרט ווערען.

אויף דער שילד מוז זיך געפינען דער נאמען און פאמיליען נאמען פון אונטער-נעהמער און אויך מיט וואס די אונטער-נעהמונג באשעפטיגט זיך. אויף דער שילד קען זיך געפינען א פירמע, אויב זי איז אויף דעם נאמען רעגיסטרירט אין האנ-דעלס - געריכט, מ'קאן נישט גלאט אין דער וועלט אריין באנוצען אזעלכע נעמען ווי „רענאמא", „פראגרעס", „טאניע זשרודלא". א. ז. וו. דער נאמען און פאמיליען - נאמען מוז זיין געשריבען לויט דעם ווי ס'איז אנגעמאלדען געווארן אין אינדוסטריע - אמט. יעדער ס'וועט זיך נישט צופאסען צו דער דאזיגע פאראָר-דנונג וועט בעשטראפט ווערען לויט'ן ארט. 1126 פון אינדוסטריע-געזעץ.

פון שניידער-צעך ביים האנדוו.-פערבאנד (וויטאלדע 10)

קאמוניקאט

די פוילישע קורסען הויבען זיך אן דעם 15 ה. ח. די אלע וואס ווילן נעמען פון די קורסען קענען זיך איינשרייבען יעדען טאג אין סעקרעטאריאט פון שניידער-צעך ביים האנדוו. - פערבאנד וויטאלדא 10 פון 8 ביז 10 אוונד.

ביים שניידער-צעך וויטאלדא 10 האט זיך געגרינדעט א דראמאטישע סעקציע, וועלכע טרעט צו איינשטודירען א רייהע טעאטער-פיעסען, כדי אויפצופיהרען זיי אויף דער ביהנע.

דער שניידער-צעך ביים האנדוו.-פערבאנד האט בעשלאסען איינצואָרדנען א רעפעראט פון בעריהמטען פוילישען געלעהרטען און תלמוד-קענער פראפעסאר זאדארעצקי.

יום-טוב אין שטעדטעל!..

געקומען איז דער שיינער חודש מאי. אלץ בליהט. ס'בליהען די בוימער, ס'בליהט דער אנטיסעמיטיזם, ס'וואקסען אנטיסעמיטישע בלעטלעך ווי שוואמען נאך א רעגען. ס'זינגען די פייגעל, „זינגט" דער „ארענדארניק" זיינע בע-קאנטע „לידלעך" — ס'איז פריהלינג אין שטעטעל!!

דער חודש מאי ברענגט פרייד, אבער נאך מעהר פרייד ברענגט ער — יודען. אט, למשל, האבען מיר היי-יאהריגען מאי אנגעהויבען מיט א יום-טוב.

די טעג זאגט א יוד, א סוחר פון וואהעל נאט.

ווי איהר קוקט מיך אן, האלט איך נאר שטארק פון מאי. דאס איז — זאגט ער — דער שענסטער יום טוב. קיין שום חודש האב איך נישט אזוי „געפייערט" ווי דעם מאי. אט, נעמט למשל, דעם היי-יאריגען מאי. לכבוד דעם מאי האב איך מיין קרעמעל געשלאסען פרייטאג, דעם 30-טען אפריל, און גע-עפענט ערשט זונטאג דעם 4 מאי. גאנצע דריי טעג גע'יום-טוב'ט. דעם 1-טן מאי האב איך אנגעטון די שבת'דיגע קאפאטע, געגעסען פיש און טשאלענט, נאכ'ן מיטאג זיך צוגעלעגט, געגאנגען שפאצירען. דעם 2-טען מאי איז געווען דער צווייטער טאג יום-טוב און דעם 3-טען מאי איז געווען דער 3-טער טאג יום-טוב.

דריי טעג נישט געהאנדעלט, נישט געוואנדעלט, נישט געמאכט קיין געשעפ-טען, דריי טעג נישט אריינגעשמעקט אין קרעמעל, דריי טעג נישט געהאט קיין „יעזוואניעס" און „אופאמניעזיס". דריי טעג נישט געזעהען דעם רשעות פאר די אויגען.

אט אזוי האב איך באגעגנט דעם שיינעם חדש מאי!!...

אב—נעק.

אויפפאדערונג.

נאך דריי מאהל רופען צו א דין-תורה און נאך דעם ווי איך בעזיץ שוין אפילו א סירוב, פאדער איך אויף עפענטליך אין דער פרעסע צום לעצטן מאהל דעם ה' **שמאי ראזענצווייג** ראדאם סלאוואצקיעגא 45, אז ער זאל אין פערלויף פון דריי טעג ד"ה ביז זונטאג דעם 9 ה. ח. זיך שטעלען צו הרב **קעסטענבערג** צו א דין תורה.

אין ג גענפאל יועל איך זיין געצווינגען ארויסצוטרעטען גערינטליך און דאן נעם איך אראב פון זיך די פעראנטווארטליכקייט פאר די ווייטער-דיגע קאנסעקווענצען.

משה הערשענבלום. (טשעפעלאוו)

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne.
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskiem Towarzystwie Elektrycznem
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA —
DOBRA KAWA

KINO APOLLO

פון היינט פרייטאג דעם 7 מאי

א פילם מיט לויטער הומאָר און ריהרענדע
מאָמענטען — מוזיקאלישע קאָמעדיע א. נ.

KAIN i MABEL

מיט קלארק געבּ'ל אין די הויפּט - ראָל

א רעוויע א. נ. — אויף דער סצענע: — א רעוויע א. נ.

לאָמיר טאנצען א וואלץ

עס נעמען אנטייל: ירענאַ רזשינסקאַ, גינאַ האמארסקא, וויטאלד ריכטער, סאַבאלטובנא, קאַראל האַנוש און וואינאר — ביים פארטעפיאַן: מענדעלסאהן

KINO APOLLO

שבת 3^{30} אז. און זונטאָג 12 1^{45}
צו ביליגע פרייזען
גרויסער ים - דראמאט

KREW na MORZU

w rolach głównych Harry Baur
Iwan Mozżuchin, Annabella.

פון מאנטאג פון מאנטאג

א הערליכער פילם

? ? ?

אויף דער סצענע **א רעוויע**
מיט א פּילשטענדיג געטוישטען פראגר.

אויפפאדערונג.

דערמיט פאָדערען מיר אויף דעם פּרעזעס
ה' דען מיט דער **קהלה-פערוואַלטונג**
זיי זאָלען געבען אָנ'טנספער אויף אונזער בריעף,
וואָס מיר האָבען געשיקט צו דער קהלה דעם 14\4
וועגען ענין פון ה' בערקאָוויטש.

פערוואַלטונג
פון יודישען האנדווערקער-פערבאנד
אין ראדאָם.

Energiczny

zdolny **Szofer** inkasent ustosunkowany w branży spożywczo-kolonialnej obeznany z okolicami Radomia i Kielce poszukuje posady referencje pierwszorzędne Łaskawe zgłoszenia do **Red. sub. „uczciwy"**

אבּצאסען

צאָלאָליוד אויף קאנטינע
פארשידענע קאָלירן.
ביליגע פּרייזען
ווארשא פאוויע 10 וו. 26

עס ווערט געזוכט

א קוואליפיצירטער סעקרעטאר

אין א געזעלשאפטליכער
ווירטשאפטליכער אינסטיטוציע

אפערטן קען מען אבגעבען אויפן פאָסט קעסטעל 133

צענטראלער דעטאליסטען און
קליינהענדלער - פערבאַנד אין פוילען
אבטיילונג אין ראדאם ושעראמסקי 21

אכטונג לעדער = סוחרים

זונטאג דעם 9 מאי ה, י. פינקטליך 8 אוועגד קומט פאר
א וויכטיגע

בראנזשע = פערזאמלונג

מיטן ציעל צו רעגולירען די בראנזשע-אנגעלעגנהייטען
קומט אלע אין אייער אייגענעם אינטערעס!
די בראנזשע - פערוואלטונג

Na Zielone Świątki

Zastępca M. CUKIERMAN Kielce
Warszawska 14.

טעלעפאָן פון רעד. 15=18

דעם טיפסטען מיטגעפיהל
אונזער חבר **בונם ראיאל**
צוליב דעם טויט פון זיין אומפערגעסליכען

פאטער

דריקען אויס
ברידער בערקמאן, שטאטמיינער יוחנן, לינדזען יוסף
כ"ץ ישראל און ווערצהייזער בונם.

געגען בעלוינונג פון 50 זלאָטעס!

עס ווערט געבעטען, אז דער וואס ווייסט וועגען די צוויי ארויסגע'גנב'עטע
וואנגעס פון יודישען שפיטאל, זאל מעלדען דעם מיטיילען געגען
בעלוינונג פון 50 זלאטעס
דיסקרעציע שטרענג גאראנטירט

מ. דען

פרעזעס פון דער צייטוו. קהלה פערוואלטונג
אין ראדאם

דאנקזאגונג.

די געזעלשאפט „עזרה" דאנקט דער פירמע **„מאַרגאַ"**
פאר די נעשאנקענע 10 קלג. קינסטליך פעטס **„מנורה"** צו דער
פסח - אקציע. געזעל. **„עזרה"** אין ראדאם.

ד א נ ק ז א ג ו נ ג.

מיר דריקען אויס דעם הערצליכסטען דאנק די פריילין **ערזיע**
לאָסטמאַן פאר איהר טיכטיגער ארבייט ביים ארגאניזירן די קינדער-פארשטעלונג, זונטאג דעם 2 מאי, וועלכע האט זיך גלענצענד איינגעגעבען.
מיר דאנקען אויך דעם **פרויען - קרייז**, וואס האט בעדייטענד צוגעהאלפן צום ערפאלג.
שניידער-צעך ביים האנדווערקער-פערבאנד. וויטאלדא 10

Kino ADRIA

שבת דעם 8 טען 1 אין 3 אז
זונטאג דעם 9 טען 12 אין 2 אז.

פריהמארגן = פילמען

צו ביליגע פרייזען
Polski film p. t

MŁODY LAS

w rolach głównych:
Bogda, Brodzisz, Samborski, Walter, Cybulski, i inni

Kino ADRIA

נאר ביז זונטאג דעם 9 מאי

niezwykły sensacyjny film p. t.

„DROGA DO RIO"

to krzyżowa droga białych niewolnic
to krzyk umęczonej duszy kobiecej

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie 1 mm 1 szp. 40 gr. w tekscie 1 mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. 1 mm 1 szp. 25 gr.

1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין ראדאם 1 זלאָט. אין פראָווינץ, בעליגען 4 פראנק, אין אנדערע לענדער 30 סענט